

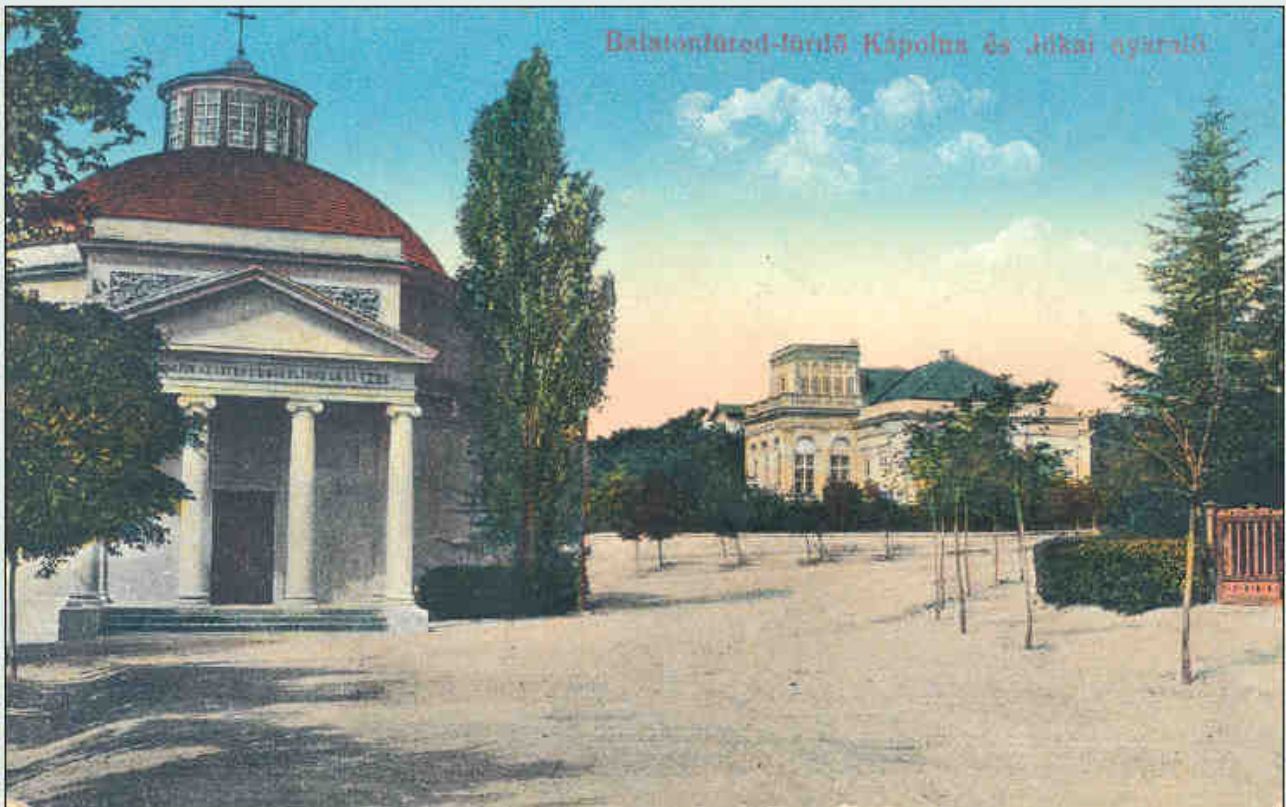
FÜREDI HISTÓRIA

HELYTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT

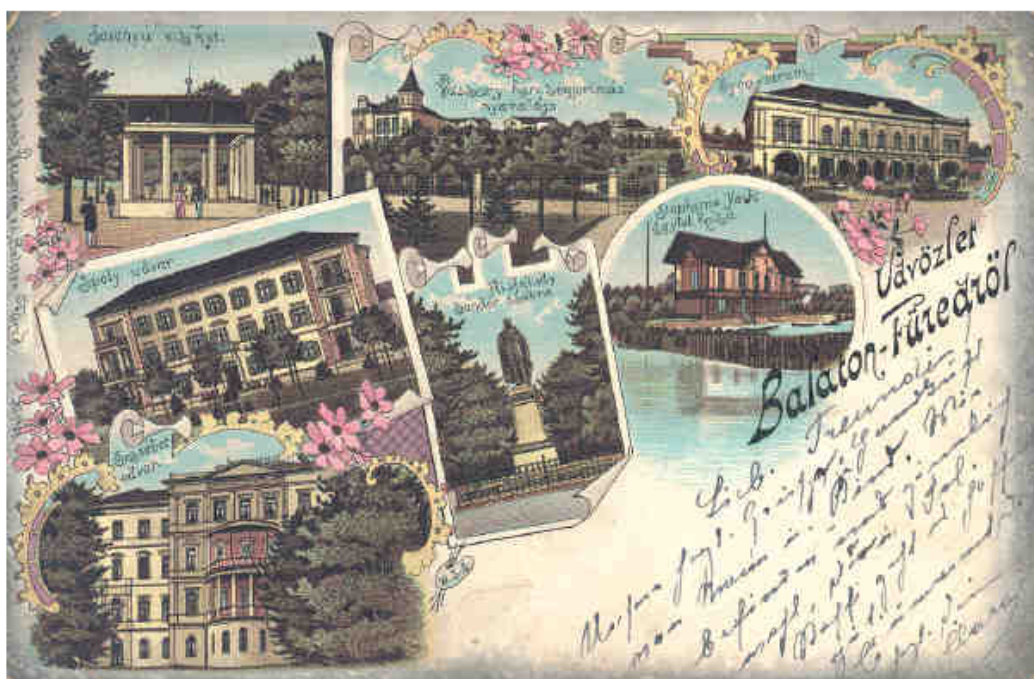
IV. ÉVFOLYAM I. SZÁM

7.

2004.

(1916)

(1898)

(1917)

A Városi Helytörténeti Gyűjtemény új szerzeményei

Felelős szerkesztő:

ELEK MIKLÓS

Szerkesztőbizottság:

BAÁN BEÁTA, DR. DIBUSZ LÁSZLÓ,
NÉMETH ÁKOSNÉ, DR. RÁCZ JÁNOS

Kiadja

a Balatonfüredi Városi Könyvtár és
Helytörténeti Gyűjtemény,
a Balatonfüredi Helytörténeti Egyesület

Felelős kiadók:

SÁRKÖZINÉ SÁROVITS HAJNALKA
igazgató
SZENFNERNÉ VARGA ANIKÓ
elnök

A folyóirat Balatonfüred Város
Önkormányzata, a Balatoni Szövetség,
a budapesti Csokonai Művelődési Központ,
a balatonfüredi Iglói és Gerbovits Nyomda Bt.
és a Veszprém Megye Kultúrájáért
Közalapítvány támogatásával jelent meg.

Szöveggondozás:

TÓTH-BENCZE TAMÁS

Számítógépes szerkesztés:

M. KUZMA ANGÉLA

Ára: 250,-Ft

A folyóiratot az egyesületi tagok
tagilletményként kapják.

A pecsétnyomat rekonstrukciója

PÁLFFY KÁROLY
grafikusművész munkája.

FÜREDI HISTÓRIA

helytörténeti folyóirat

Megjelenik áprilisban, júliusban, decemberben.

Szerkesztőség:

8230 Balatonfüred, Arany János u. 12.
Tel.: 87/340-744

Nyomás:

Csokonai Művelődési Központ
Budapest

ISSN 1587-9399

TARTALOM:

Vértés László:

JÓKAI MÓR BETEGSÉGEI

ÉS HALÁLA 2. oldal

Elek Miklós:

JÓKAI MÓR NÉVJEGYE 5. oldal

Varga Lászlóné:

A BALATONFÜREDI RÓMAI

KATOLIKUS TEMETŐ SÍRJELEI ... 6. oldal

Z. Karkovány Judit:

FEJEZETEK EGY

FÜREDI POLGÁRCSALÁD

ÉLETÉBŐL 19. oldal

Simon Gyula:

EMLÉKEIM A TRAGIKUSAN

ELHUNYT DR. MARTOS

ISTVÁN RÓL 27. oldal

ÚJ SZERZEMÉNYEK 29. oldal

BESZÁMOLÓ AZ EGYESÜLET

2003. ÉV TEVÉKENYSÉGÉRŐL ... 31. oldal

Köszönjük a szerzőknek, alkotóknak, hogy
lemondtak tiszteletdíjukról, szerzői jogdíjukról.

Szerzőink:

Elek Miklós

könyvtáros
Balatonfüred

Varga Lászlóné

ny. kertészmérnök
Budapest

Simon Gyula

ny. gépészmérnök
Balatonfüred

dr. Vértés László

főorvos
Budapest

Szenfnerné Varga Anikó

tanító
Balatonfüred

Z. Karkovány Judit

középiskolai tanár
Budapest

VÉRTES LÁSZLÓ

JÓKAI MÓR BETEGSÉGEI ÉS HALÁLA

Örökre távozásának 100. évfordulóján

Ásvay Jókay József hites ügyvéd és Pulay Mária fia, Móricz 1825. február 18-án született Rév-Komáromban.

Ásvay Jókai Mór bölcséleti doktor, a Szent István rend lovagja, a Magyar Tudományos Akadémia igazgató tanácsa és a Kisfaludy Társaság tagja, a Petőfi Társaság elnöke 1904. május 5-én Budapesten meghalt.

Szeretett édesanyám nővére, Gádoros Aranka keresztanyám a magyar nyelv és irodalom tanára volt. Tőle hallottam először, kedves írójáról, Jókai Mórról és legnagyobbnak tartott költőjéről, Arany Jánosról. Sokszor és sokat tanított róluk, én pedig boldogan „nöttem fel” csodálatos műveiken.

Jókai Mórról írni, reá emlékezni kedves erkölcsi kötelesség és hatalmas megtiszteltetés. Nemcsak mint író fűz magához, hanem a Balaton, Balatonfüred szeretete (2 éves koromtól töltöm ott szabadidőm), a színház (12 éven át gyermekszínész voltam). És még valaki: Lebstück Mária, Kossuth Lajos honvédje, aki utolsó éveiben itt lakott Újpesten, és családtagjaim sírja közelében van eltemetve. Jókai Mór megtisztelően írt róla: „*A női honvéddhadnagy*”.

Jókai Mór egészségéről, betegségeiről is találhatunk adatokat Szinnyi József¹ munkájában:

„*A kis Móriczban korán jelentkezett az erős képzelődés. Ennek tulajdonítható beteges félénksége, mely egyebek között abban nyilvánult, hogy rettegett a nagyszakállú zsidóktól, a kutyáktól és különösen attól, hogy élve eltemetik. Szülei nem eresztették el a háztól, pajtásai nem igen voltak, magában bizarr játékokkal szeretett mulatni. ... 1837-ben hazatértekor halálos betegen találta szeretett atyját és még azon évben el is vesztette. A fájdalom ágyba döntötte a gyermekifjút és méltán féltették életét. Hálával emlékszik a költő 'áldott jó Eszter nényére', aki őt ápolta, mert ennek az ápolásnak köszöni, hogy életben maradt. ... Erős és gyakori mellfájás kínozza, meg volt róla győződve, hogy tüdővészben van. ... Levegőváltásra lévén szükség, anyja Kecskemétre küldte jogot tanulni. ... Mellbaja teljesen megszűnt, szervezete megerősödött.*”

További részlet: „*Volt súlyos beteg is, vért hányt, de ő ebben az állapotban is írt. Egyébiránt egészséges szervezete van; tornázik, kitűnően lő és vív. Két párbaja volt, mint szerkesztőnek: az egyik kardra ment Bulyovszky Gyulával, a másik pisztolyra Pulszky*

Ferenczcel; amaz az ellenfél megsebesülésével, emez minden baj nélkül végződött.” A jeles orvostörténész, Puder Sándor², aki sokat foglalkozott neves tudósok, művészek betegségeivel, említi Jókai Mórt, akinek: „*atyja valószínűleg tüdővészben halt meg. Jókai Mór a kollégiumban vérszegénység, lesóványodás, mellkasi fájdalmak bántották. Majd kecskeméti jogászokdása alatt panaszmentessé válik, megerősödik. Harminchárom éves, amikor tüdővérzés lepi meg. Házi orvosa azt mondja, gyógyszerre nincs szüksége, ellenben utazzék el. Jókai ezután Erdélyben tizennégy napon át lovagol, naponta 5-6 órát nyeregben ül, este meg táncol. Később úgy emlékszik meg erről a gyógyirányú lovagló útról, mint a tüdővérzés gyökeres kúrájáról. Amint írja legalábbis neki használt. Nyolcvan éves korában halt meg. Írói munkásságának mérete ugyancsak igénybe vette gümőkóros szervezetét, illetve idegrendszerét és fizikumát!*”

Boncolása súlyos, részben hegesedő, kiterjedt tüdőbajt állapított meg. Regényeiben nem egy helyen foglalkozik a tüdővésszel (Kárpáti Zoltán) s azt példázza, hogy erős akarattal a betegséget le lehet küzdeni.”

Végh Ferenc³ szinte ismeretlen eseményről írt: Jókai Mór 1891-beni szájműtétjéről. Kiemeljük a Rákóczy fia regény első közlésével kapcsolatos sorokat: „1891. április 26-án azonban váratlanul megszakadtak a folytatások, s május 10-ig, tehát két héten keresztül a Nemzet olvasói nem találkozhattak szeretett írójuk” - a laphoz érkezett levelekből tükröződően nagy érdeklődéssel kísért és várt - regényének folytatásaival. A napilap szerkesztősége május 5-én a Hírek rovat élén arról tájékoztatta az olvasóközönséget, hogy „Jókai Mór pár hét óta beteg volt, melynek következtében a mai nap egy nagy szájpádlás operációnak kellett alávetnie magát, amit dr. Árkövy hajtott rajta végre kedvező sikerrel. Azonban egy ideig még tartózkodnia kell a huzamosabb beszéléstől.” Május 10-én azután a Nemzet ismét folytatja a regény közlését, de a Hírek közt, azok élén, a következő rövid beszámolót olvashatták az olvasók: „Jókai Mór, a »Nemzet« főszerkesztője, mint örömmel jelenthetjük, teljesen felépült súlyos betegségéből. Említettük ugyanis, hogy a költő felső szájpádlásán veszedelmes daganat támadt, melyet, ha idejekorán nem operálnak, végzetessé válhatott volna. A műtét oly pompásan sikerült, hogy a koszorús regényíró már elhagy-

hatta a szobát, s mint lapunk mai számából láthatják, munkakedve is visszatért, mert folytatja a Rákóczy fia c. regényt amely csak súlyos betegsége miatt maradt el olvasóink nagy sajnálatára ilyen sokáig."

Jókai Mór sok esztendőn át nyaralt Balatonfüreden, rokona, dr. Huray István fürdőorvos tanácsára. 1871-ben felépült füredi nyaralója, amely 1889-ig volt a tulajdonában. Itt írta Az arany ember című regényét. Később eladta a házat. Második feleségével, Nagy Bellával 1903-ban élete utolsó nyarát Siófokon töltötte a Braun-villában. Jókai Mór életének orvosi vonatkozásairól gondosan összeállított közleményt jelentetett meg nemzetközileg elismert orvostörténészünk, a Magyar Orvostörténelmi Társaság főtítkára, dr. Honti József 4. Érdemes több részletét kiemelünk. „Gyermekebetegségek közül a diphtheriát (torokgyík) említhetjük. Kora ifjúsága betegségeiről keveset tudunk. Ismeretes viszont, hogy 1837-ben elvesztette édesapját - Jókai ekkor 12 éves volt - a súlyos csapás következtében maga is megbetegedett, csak a gondos ápolás mentette meg az életnek." Ifjúkorának egészségi állapotára Jókai Mór később így emlékszik: „Abban az időben, hogy Pápán jártam iskolába, tele voltam hypochondriával. Örökös szúrást éreztem a mellemben, azt hittem tüdővészben vagyok, lopva a Tapolca partján a keserédes csucsor gyökereit szedtem, azokat rágcsáltam, tudva azt Diószegiből, hogy az a mellnek használ. Szegény anyámat el-elkeserítettem életről lemondó leveleimmel".

Kórelőzményének jelentősebb említésre méltó adata az 1850-es évek elején lezajlott súlyos tüdőbaja. Mint utolsó házi orvosának mondta, ekkor „lavoirszámra köpte a vért".

Váli Mari feljegyzéseiből ismerjük 1859. és 1866. évi erős vérhányását. Ebben az időben Kovács Sebestyén Endre dr. volt a Jókai család állandó orvosa és barátja, aki megismétlődő tüdővérzései idején az író kezelt. Eötvös Károly szerint használt Füred Jókai egészségének, mert az író meghízott, múltak és nem tértek vissza „mellvérzései" sem. Hogy ez a tüdőbaj milyen nyomot hagyott szervezetében, arra idézzük házi orvosának, Stricker Mór dr.-nak szavait, aki az író halála előtti napokban ezeket jegyezte fel:

„Betegről azon kórelőzményi adatot nyervén, hogy 43 évvel ezelőtt súlyos tüdőbajban és vérköpésben, más alkalommal mellhártyagyulladásban szenvedett, a fent említett bal oldali tompulatot akkori bajával összefüggőnek kellett tartanunk".

Dr. Honti József cikkéből folytatjuk: „Életének utolsó éveiben keveset volt beteg. Stricker dr. - aki 4 évig volt házi orvosa - erről így ír: „Életének utolsó éveiben ágyban fekvő beteg nem volt soha, kivéve halálos betegségét". Máshol pedig ekként nyilatkozik: „Csekély hörg- és bélhurutot kivéve, sohasem volt beteg..." Étkezésében egyáltalán nem volt tekintettel öreg korára, a magyar konyha legnehezebb ételeit kedvelte. „...élete végéig hű maradt a töltöttkáposztához és a disznókörmös bableveshez, legfeljebb a Henessy-konyakról mondott le" - írja a házi orvos. Néhány perccel halála előtt is még jókedvűen diskurált, és amikor Stricker dr. tejjel kínálta, elpusztíthatatlan humorral mondotta: "írjon a receptjére inkább bablevest disznókörmömmel".

Kedves epizódot jegyzett fel Stricker dr. az öregúról: „Haragudni is csak akkor láttam, midőn feleségét érte valami megbántás és bámulattal láttam, egy ilyen alkalomból a galamblelkű, 77 éves Jókai fegyveres elégtételt akart venni a sérelemért. Felesége azonban valahogyan tudomást szerzett a dologról és még ő is, - aki nagy hatással volt Jókaira - csak hosszasan könyörgéssel tudta visszatartani a költőkirályt ettől a lépéstől".

A 80. életéve felé közeledő mestert egy külföldi hajszás utazása után elérte a vég. Jókaiék Nizzából

Jókai siremléke

hazautaztukban Fiuméba érkeztek, azonban nem tudták folytatni az utat, mert egy vasúti sztrájk miatt több napot kellett vesztegelniük a városban. A mester az egész úton látszólag kitűnő hangulatban volt. 1904. április 25-én hazaérkezett, délben jóízűen megebédelt, későbben kikocsizott, hazajövet környezetével jókedvűen beszélgetett és visszavonult. Rövid idő múlva szobájából kiáltásokat hallottak, zavart eszméllettel, nyugtalanul, földön ülve találták. Házi orvosát Stricker Mór dr.-t és Korányi Frigyes egyetemi tanárt azzal hívták, hogy Jókait gutaütés érte. A konzilium során azonban apoplexia (agyvérzés) tüneteit nem találták. Influenzát, majd tüdőgyulladást, és néhány nap múlva ezek gyógyulása után, mellhártyagyulladást diagnosztizáltak. Állapota egy-két nap múlva lényegesen javult, láza megszűnt, kedélye jó volt, április 30-án már az „Adria” gyűlésre akart elmenni. Chinin, camphor, folyékony diéta, somatose, szamorodni bor és cognac kezelést kapott. Május 3-án hirtelen collapsusba (ájulás) került, és átmenetileg tüdőödéma (tüdővizenyő) tünetei jelentkeztek. Ettől kezdve Stricker dr. nem hagyta el a házat, és Korányi tanár is naponta kétszer meglátogatta. Május 4-e óta az újságok vezető helyen, a legapróbb részletekkel számoltak be állapotának, szinte óráról órára történő változásáról, az egész ország figyelemmel kísérte sorsát. Nagy Bella írja emlékiratában: „A Hegyaljáról eláraztották levelekkel, nem kellene-e Jókainak tokaji bor, mert ha kell, küldenek. Némelyek nem is kérdezték, hanem rögtön küldték is a bort”. A király és a miniszterelnök naponta kért jelentést. Halála napján május 5-én délelőtt is - miután tüdőgyulladása lezajlott - közérzete annyira javult, hogy felkelésének ideje után érdeklődött, és ezt mondta: „Nagy koncepciók járnak a fejekben és szeretnék már dolgozni”. A lőcsei fehér asszony című regényét akarta dramatizálni, ennek tervei jártak a fejében. Felesége szeretetteljes ápolásban részesítette, hozzá szóltak utolsó szavai is: „Nem szeretek én senkit és semmit, csak téged”. A délután és este folyamán fokozatosan keringési elégtelenség tünetei jelentkeztek, és este 9 óra 20 perckor Jókai Mór szívbénulás következtében elhunyt.

Jókai Mór időskori betegségéről, a kórlényegről Eötvös Károly írt. (*Jókai utolsó betegségei, Jókai meghalt*) Mindmáig érvényesen, helyes leírást ad (az orvostudomány-nak is!) az aggkori elmeöngyöngülésről.

Jókai Mór bebalzsamozását a nagy tudású orvos, dr. Hollós József végezte, aki az egyik legnagyobb kórboncnok, dr. Pertik József tanítványa, munkatársa volt.

Jókai Mórt Budapesten, a Nemzeti Múzeumban ravatalozták fel. Ott, ahol 10 évvel korábban, 1894-ben Kossuth Lajost, akitől akkor ő búcsúzott. Az Operaház zenekara Erkel Ferenc Gyászindulóját játszotta. A Kerepesi úti temetőben helyezték végső nyugalomra. A síremlék építészeti munkáit Lechner Ödön, az oszlopok közötti magyaros motívumokat Füredi Richard tervei szerint készítették.

Végül néhány megkapóan ragyogó idézet, előbb Jókai Mórtól: „Azért, hogy egy nyavalyától megszabaduljunk, készek vagyunk a tengerekig s a tengeren túl is elutazni. De azért, hogy az egészségünket megtartsuk, sajnálunk egy délutáni sétát. A betegségünkre nem sajnálunk százakat és ezreket költeni, de az egészségünkért sajnáljuk a rézfillért!”

Halála után, 1904. május 18-án közli a Budapesti Napló Jókai Mór a szegény sorsúakat gyógyító tüdőbeteg szanatórium érdekében írt sorait: „Emberirtő vész fenyegeti nemzetünket, az egyre elhatalmasodó tüdővész (...) az egész társadalomnak föl kell buzdulni a vész sikerteljes leküzdésére, amely már a

Jókai utolsó lakása Budapesten

jövő nemzedéket is fenyegeti továbbterjedésével. (...) Istennek tetsző lesz e hadjáratunk, hol angyalok küzdenek démonok ellen. Az ember, ki a halál ellen küzd, isteni munkát végez. A hazaszeretet és a népszerűtet ikertestvérek: aki a népet megtartja, a hazát tartja meg. Minden áldozat az égbe száll föl. Ne késsünk vele!"

Az egyetemes magyar irodalom jelenkori óriása, Sütő András⁵ írja: „...Őt mindaddig olvasni fogják, míg magyar olvasó akad a világon. Nyelvi ereje, bübája, gazdagsága: felülmúlhatatlan. Ezt senki más nem tudja benne becsülni, csak mi, magyarok. Nyelvünk csodája köt hozzá. Ez halhatatlanságának titka. Ahogy kimosdat bennünket a nyelvi elhanyagoltságból! Amiként a nyelvi ruházkodás dolgában - mint mesebeli csodatevő - újjávarázsol bennünket. Ősi szavaink, közmondásaink, jelzőink, ígéink, nyelvi fordulataink, metaforáink, árnyalataink Krőzusa: Jókai. Ami örök és színehagyatlan Jókai örökségében: Anyanyelvünk Csodaországáa."

Szívemben a magyar írók körében Jókai Mór mellett Mikszáth Kálmán áll. Ő írta Jókai Mór élete és kora című művében, hogy: a temetésen a sír mellett az utolsó szónok a szülővárosból, Komáromból érkezett, „egy láda komáromi földet is hozott magával, amit a sírba lebocsátott. Aztán ráhányták a földet és egy kis púp keletkezett azon a helyen. Egy hegycsúcs ellenben eltűnt egy másik helyen."

¹ Szinyeyi József: Magyar írók élete és munkái V. kötet. Budapest, 1897. 538. oldal

² Puder Sándor: Zseniális tüdőbetegek. Orvosok Lapja, 1947. 3. 878.

³ Végh Ferenc: Jókai Mór szájműtétje 1891-ben. Orvostörténeti Közlemények, 1978. 86. kötet 129. oldal

⁴ Honti József: Jókai Mór egészsége és halála. Orvosi Hetilap, 1976. 117. 1587.

⁵ Sütő András: Sikaszói fenyőforgácsok. Budapest, 1987. Jókai örökségéről. 118. oldal.

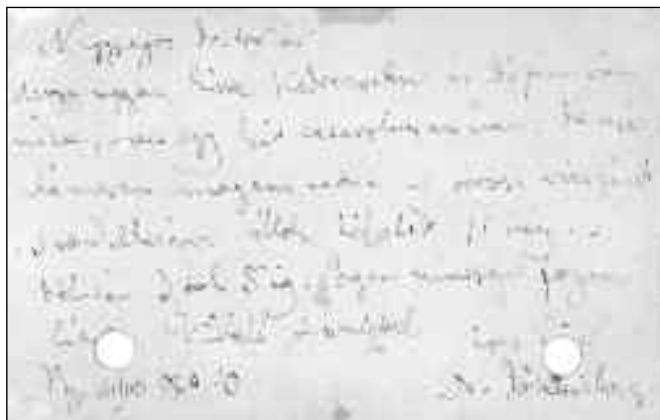
FELHÍVÁS

2004 júliusában emlékkiállítás nyílik Protiwinsky Ferenc (1884-1947) füredi festőművész születésének 120. évfordulóján.

Tisztelettel kérünk mindenkit, akinek tudomása van Protiwinsky festményről, vagy bármilyen egyéb relikviáról (levél, fénykép, újság, személyes tárgy stb.) azt jelezze szerkesztőségünkben. Fáradásukat előre is köszönjük!

ELEK MIKLÓS

JÓKAI MÓR NÉVJEGYE

A képen látható névjegy Lipták Gábor (1912-1985) író hagyatékából került a Városi Helytörténeti Gyűjtemény tulajdonába. Jókai nevén kívül szerepel rajta doktori címe, foglalkozása és utolsó budapesti lakása. A névjegy két helyen ki van lyukasztva, vélhetően lefűzhetőség céljából.

A névjegy hátlapján Jókai kézzel írt sorai olvashatók:

Nagyságos doctor úr
Most ugyan kissé kedvezőtlen az időpont rám nézve, mert egy kis catarrhusom* van, de azért alá merem magam vetni az orvosi vizsgának** s rendelkezésére állok délelőtt 11 óráig, s délután 3 to 5 ig. Igen szívesen fogom látni.

Kiváló tisztelettel

igaz híve
Dr. Jókai Móricz

Bp 1900 oct 10

* gyulladós folyamat, „nátha"

** a vizsgálat korabeli elnevezése

A címzett személye ismeretlen. Az udvarias fogalmazás, a hivatalos névalírás arra enged következtetni, hogy talán Jókait első ízben vizsgáló orvostól van szó. Házi orvosa egyébként is tudott volna jelzett betegségéről. Felmerülhet, hogy az alig egy éve kötött második házassága miatt (felesége zsidó származása és a nagy korkülönbség) indított támadások kivédése és a jövőbeni nyugalom érdekében vetette alá magát egy vizsgálatnak. (Ezúton köszönöm meg dr. Vértes László szíves segítségét.)

VARGA LÁSZLÓNÉ

A BALATONFÜREDI RÓMAI KATOLIKUS TEMETŐ SÍRJELEI AZ 1800-AS ÉVEKTŐL 1945-IG

II. (befejező) rész

AZ ÚJABB KATOLIKUS TEMETŐ SÍRJELEI

47. Magas süttői mészkő sírjel. Lábazon álló, kisé keskenyedő téglalak, mely vízszinten párkánnyal elválasztott nyújtott félkörívvel zárul. Rajta vésett kereszt van. A feliratot ovális forma keretezi:

özv
VELLADICS ISTVÁNNÉ
1853-1927
Szeretettel és soha
el nem múló
fájdalommal őrizzük
emlékedet
Gyermekeid!

48. Faragott vöröskő-darabokból összeállított lábazon, ehhez hasonló, széles keret emelkedik és ível körül a fehér márvány felirati táblát. A félkörív közepén fénykép helye látható. Fölötte kereszt magasodik, rajta vésett kereszt. Felirata:

48

Itt nyugszik
IVÁNCICS
FERENC
élt 63 évet
megha 1926 XI. 22 és neje
CSORDÁS ESZTER
élt 64 évet
meghalt 1931 I.20.

49. Az előzőhöz nagyon hasonló sírjel, melyen az ovális fénykép is látható. Felirata:

BUZETZKY BÉLÁNÉ
szül
BALOGH MATILD
1886-1926
BUZETZKY BÉLA
1878-1954
SCHNELLER ELLA
1876-1970
Béke poraikra!

50. Szürke műkő tömb, amely szélesebb kétlépcsős alapzaton áll. A hátradőlő felirati részen fekvő téglalap alakú fekete márványtábla van, rajta vésett kereszt mellett a felirat:

PERS ÖDÖN
KÁNTORTANÍTÓ
1875-1926

51. Szürke, hasáb alakú, fent gűla alakban végzödő sírjel, a csűca alatt vésett kereszttel. Sírkökészítö: VEISZ M.B-FÜRED. Felirata:

Itt nyugszik
HORVÁTH
SÁNDOR
ÁLL. POLG. ISK.
TANÁR
1875-1926
ÉS NEJE
KÉZ MÁRIA
1952
ÖRÖK VILÁGOSSÁG
FÉNYESKEDJEN NEKIK

52. Szürke műkő síremlék, trapézforma, melyről hasonló szélességű, egyenlő szárú kereszt magasodik. Felirata:

TOLCSVAI NAGY GÉZÁNÉ
SZ. PÉCHY BERTA
MEGHALT 1925 NOVEMBER 6-ÁN
R.I.P.

53. Szürke műkő foglalatú márványtábla közepén fent kis vésett kereszttel. A befejezetlenül végződő sírjelen látható, hogy a felső részét lebontották. Felirata:

VILLAX JÓZSEF
a bakóczai uradalom főtitkja
szül. 1863. megh. 1924
Áldás poraira!

54. Szürke műkő tömb, kissé hátradőlő felirati részszel, melyen fekvő téglalap alakú fekete márványtábla van. Felirata:

ITT NYUGSZIK
KUBICSEK JÓZSEFNÉ
1848-1924

55. Többlépcsős lábazon levő téglalap alakú sírjel. Közepén fehér márványtábla, mellette kisméretű fekete feszület. Felirata:

SZABÓ KLÁRA
1918-1924
SZABÓ FERENCNÉ
1895-19

56. Süttöi mészkő sírjel, hasáb alakú, felül gúlában végződik. Felirata:

dr HALÁSZ
ISTVÁNNÉ
szül
DEZSE MARGIT
1879-1923
Emléked örökké élni fog

57. Talapzaton álló fehér márvány síremlék. A peremmel szegélyezett felirati rész dupla párkányú, megtört félkörívvel zárul, melyből kereszt magasodik ki. Sírőkészítő: VEISZ. B-FÜRED. Felirata:

ITT NYUGSZIK
TANCZER
RÓZSIKA
1922-1922

TANCZER
TIBOR
1925-1925
BÉKE HAMVAIKRA!
TANCZER DEZSŐ
1890-1960

Tanczer Dezső a 1930-as években az iparosok és kereskedők önképzőkörének pénztárnoka volt.

58. Obeliszkyszerű vöröskő sírjel, a tetejéről felmagasodó kereszttel. A lábazati részen fekete márványtábla van. Felirata:

Itt nyugszik
PAPP
JÁNOS
élt 63 évet
megh 1920 okt 24
és neje
RUNGLI
VERONIKA
élt ...
Béke hamvaikra
PAPP KÁLMÁN
1893-1956
NYUGODJ BÉKÉBEN

59. Magas fehér márvány síremlék, mely félkörívesen záródik. Ebből a felületből domborművű faragás emelkedik ki, amely az íves vonalú felirati mezőt zárja le. A faragott keresztet babérkoszorú öleli át. Felirata:

KISS JÁNOS
MÁV ELLENŐR
1887-1922
BÉKE HAMVAIKRA!
SZERETETÜNK JELÉÜL
BÁNATOS SZÜLŐID
ÉS NEJE

60. Fehér márvány sírjel, magas talapzaton. A peremmel szegett felirati mezőt íves vonalú, vállban végződő dupla párkány zárja le. Fölötte karéjos kereszt emelkedik. A lábazati részen megfeketedett tábla, melyen felirat mellett domborművű profil arckép látható. A feliratok:

URHEGYI ALAJOSNÉ
SZÜL. MÓROCZA MÁRIA
1876-1920
Szívünkben őrizzük emléked
URHEGYI ALAJOS
1871-1954

URHEGYI ANTAL
1900-1982
URHEGYI ANTALNÉ
KRENEDICS INNOCENTIA
1904-1992

URHEGYI ANTAL
1924-1992

URHEGYI ALAJOS
A MI TANÍTÓMESTERÜNK
A VIII. MÁRIA TERÉZIA TÉRI
KÖZS.GYAKORLÓ ELEMI ISKOLA
TANÍTÓTESTÜLETE
Nemesff
1927

61. Szürke kő sírjel. A félköríves párkánnyal keretezett felirati mezőt egy-egy féloszlop fogja közre. Fölötte karéjos kereszt, melynek közepén Krisztusfej van. Felirata:

ITT NYUGSZIK
BELEZNAY IMRE
ÉLT 24 ÉVET
MEGH 1919 MÁRC.18.
BELEZNAY JÓZSEF
ÉLT 76 ÉVET
MEGH. 1956. MÁJ.16.

Béke hamvaikra
BELEZNAY JÓZSEF
KÁNTORTANÍTÓ
1905-1992

62. Álló téglalakú vöröskő sírjel, melyet hasonló méretű fehér márványtábla borít. Baloldalán vékony, hosszú, fekete kereszt. Felirata:

AITNER GYULA
1869-1928
Találkozunk!

63. Szürke műkő tömb, mely lapos ívvel záródik, a felirati rész hátra dől, rajta fekvő téglalap alakú fehér márványtábla na, a felirat fölött kis vésett kereszt.

Itt nyugszik
MIKSAY KÁROLYNÉ
szül.
KOZMA PETRONELLA
1869-1937
Béke hamvaira!

64. Hagyományos, kisméretű fa sírkereszt, melyet keskeny tető fed. A felirat elhelyezkedése a keresztformához igazodik:

élt
37
évet
Ihász Józsefné
1933

65. Vöröskő sírjel. Természetes felületűnek meg hagyott, csiszolatlan, tompa csúcsban végződő hasáb. Középre enyhe ívben záródó fehér márványtábla van beillesztve, rajta kisméretű vésett kereszt. Alatta a felirat:

FÜREDY ISTVÁN
élt 72 évet
megh. 1927
Béke hamvai ra!

A temető sírkövein gyakran előfordul, hogy a „Béke hamvai”-nál kimarad egy betűhely, gondolván a későbbi többes szám lehetőségére.

66. Szürke műkőből készült síremlék. Tömör, négyszögletes formában emelkedik, széles vízszintes párkány választja el a felső, félkörív előtt álló nagyméretű keresztől. Felirata:

TORKOS SÁNDOR
1855-1942

67. Világos műkőből készült síremlék. Álló téglafornán fehér márványtábla aranyozott betűkkel, alul kis kerek plakettel. A plaketten BM monogram. A kőből magasodik ki egy simavonalú vaskereszt, a kereszteződésnél hajókötel van rákötve. Aljához erősítve az eredeti, temetéskori tábla van. Felirata:

Itt nyugszik
CSEMBA LÁSZLÓ
ÉLT 22 ÉVET
MEGH. 1944. FEBR. 5.
BÉKE HAMVAIRA

A márványtábla felirata:

CSEMBA LÁSZLÓ
1921-1944
CSEMBA LÁSZLÓ ISTVÁN
1944-1983
ÉLT, HAJÓZVA KÜZDÖTT NAP-
FÉNYBEN SZÉLBEN VIHAROKBAN,
MEGHALT BÁTRAN KÜZDVE
VIHARBA A BALATONON

Az alsó plakett felirata:

NAVI
GARE
NECES
SE
EST

68. Vasból készült kereszt, íves csigavonalú lezárással. A rácsavarozott fémtáblán beütött betűs felirat van:

ITT NYUGSZIK
GOMBOS ANTAL
SZÜLETETT : 1875
MEGHALT: 1941
GOMBOS ANTALNÉ
SZÜLETETT: 1876
MEGHALT: 1951
BÉKE HAMVAIKRA

69. Kisméretű szürke műkő kereszt, szárjai karéjosan végződnek. A rácsavarozott felirati fémtábla alatt fém Krisztusfej látható. Felirata:

ITT NY.
ORBÁN LAJOS
HÓSI HALOTT
ÉLT 21 MEGHALT 1944
DALIKÁNKNAK

70. Alacsony műkő kereszt, melyet háromszögben tető zár le. A szárain kiemelkedik a síkból egy kereszt és a felirat:

IMECS BÉLA
1944

71. Fedett, díszítetlen sír, a fejrésznél majdnem fekvő egyszerű felirati tábla van, domborművű betűkkel. A felirat is puritán, évszám nincs rajta.

EÖTVÖS GÉZA
ÉDESAPÁM

72. Fémkereszt sírjel, melyre fehér kőtábla van csavarozva. Felirata:

Itt nyugszik
Baum István
1863-1941
és neje
Kauk Katalin
1868-1942
Nyugodjanak Békében

73. Alacsony vaskereszt, háromszög fedéllel, melyet hullámvonalú vasidom díszít. Középen ráhelyezett fehér táblán a felirat:

TÓTH JÓZSEF
szül 1878. megh. 1942
Nyugodjék békében

74. Egyszerű, műkőből készült sírkereszt, bemélyedő felirattal, J H S jellel.

MÓROCZA LAJOS
1886-1936

75. Szürke műkő sírjel. Lábazaton levő téglalap forma, a baloldalán fekete kereszt, amely mellett fehér felirati tábla található. Felirata:

GYULAI-GAÁL
GYULA
1892-1941

76. Süttöi mészkő sírjel. Peremmel szegélyezett felirati mezője kétoldalról egy-egy ívesen behajló félkörrel zárul, melyről karéjos kereszt emelkedik. Ennek közepén fehér Krisztusfej van, a talprészén pedig ovális keretbe foglalt fénykép. A talpazatra fehér márvány felirati táblát helyeztek. A feliratok:

Itt nyugszik
BARKA VINCE
élt 47 évet
megh. 1942. nov 6.
Megtört szívvel és lélekkel
borul sírodra
forrón szerető hitvesed!
Nyugodj békében!
TÖRÖK ISTVÁNNÉ
Sz. AMREIN MARGIT
1899-1977

77. Műkőből készült egyszerű sírkereszt, megegyező a 74. számú sírral. Felül J H S jel, felirata:

TÖRÖK SÁNDOR
1874-1942

78. Vöröses műkő tömb, hátradőlő felirati résszel, rajta fehér márványtábla van. Felirata:

Itt nyugszik
KRAMMER DEZSŐ

élt 42 évet
meghalt 1936 október hó 16
Nyugodjék békében

Krammer Dezső pék, a balatonfüredi iparoskör al-
elnöke volt.

79. Magas szürke kő sírjel, közepén a síkjából kiemelkedő ovális felirati táblával. A felső részétől vízszintes, díszített párkány választja el. A felső, záró rész erősen nyújtott félkörívvel, közepén kereszttel, babérlevél fonatú szegéssel. Felirata:

Itt nyugszik
HAILL GYÖRGY
1873-1936
és neje
NAGY BERTÉK MÁRIA
Béke hamvai ra!

80. Süttöi mészkő síremlék, magas obeliszk forma. A csúcs alatt vésett kereszt van. Felirata:

ITT NYUGSZIK
ÖZV
MICHELLER JÓZSEFNÉ
SZÜL

MANNINGER MÁRIA
1844-1935
BÉKE HAMVAIRA

81. Fölül lapos ívben záródó műkö tömb, melynek felirati része hátrafelé dől. A felirat fekete márvány-táblán olvasható:

ISTENES LAJOSNÉ
ÉLT 53 ÉVET
MEGH. 1935 JAN 29.
NYUGODJON BÉKÉBEN

82. Kisméretű szép márvány obeliszk, a csúcsa alatt vésett kereszt van. Az eredeti feliratot takarja egy fehér márványtábla, erőteljes feketebetűs felirattal, sajnálatosan megbontva a síremlék harmóniáját. Sírkőkészítő: TI...T, KESZTHELY. Felirata:

Itt nyugszik
HAVAS MÁRIA
1915-1988
KOLLER KÁROLYNÉ
CZEKKEL LUJZA
1854-1945
KOLLER KÁROLY
1842-1905
Béke poraira!

83. Szürke márvány sírjel. Szép, hagyományos forma. A lábazati rész fölött kétoldalt egy-egy féloszlop fogja közre a felirati mezőt, mely ívesen zárul. A féloszlopról indulva dupla párkányú ívekkel szegett részen rozetta díszítés látható, fölül karéjos kereszttel záródik. Felirata:

Itt nyugszik
GÁCSER AMBRUS
élt 49 évet
meghalt 1911 jul 14-én
VARGA SÁNDORNÉ
élt 58 évet
megh 1924 okt 20
Béke hamvaira
Emeltette gyászoló neje
Sz. Frölich Vilma

84. Fekete márvány obeliszk, a csúcs alatt dúsan aranyozott kereszt van. Díszítésként a felirat egyes részei ívesen vannak elhelyezve, a vésett betűk aranyozottak. Sírkőkészítő: Velty Veszprém. Felirata:

ITT NYUGSZIK AZ ÚRBAN
CSIZMAZIA JÓZSEFNÉ
SZÜL
DARAB LIDIA
ÉLT 73 ÉVET
MEGHALT 1911 OKT. 28 ÁN
BÉKE PORAIRA
És férje
CSIZMAZIA JÓZSEF
ÉLT 81 ÉVET
MEGHALT 1916 AUG 3 ÁN
AZ örök világosság fényeskedjék neki

85. Magas, szürke márvány síremlék. A lábazati rész fölött peremmel szegélyezett felirati mező található, amely dupla párkányú ívekkel zárul, fölül karéjos kereszttel. Sírkőkészítő: VELTY VESZP. Felirata:

PROTIVINSZKY FÜLÖP
1851-1910
Áldás és béke hamvaira!
PROTIVINSZKY FERENC
Emeltették kesergő neje
és hálás gyermekei
PROTIVINSKY FÜLÖPNÉ
Szül. ROTHFISCHER TERÉZIA
1850-1926
Nyugodjanak békével!

Protivinszky Fülöp a piros templom helyén álló Beszálló-vendéglő bérlője volt. Fia Protivinszky (Protiwinsky) Ferenc balatonfüredi születésű festőművész, többek között a füredi katolikus templom freskóinak festője.1

86. Alacsony vöröskő tömb, fehér márványtáblával fedett, hátradőlő felirati résszel. Felirata:

Itt nyugszik
SULYOK IMRE
volt 48-as honvéd
és neje
BESÁN ANNA
unokájuk
SULYOK GÉZA
Nyugodjanak békében!

87. Szürke műkö tömb, mely ívesen záródik, a felirati rész hátradől, fehér márványtábla van rajta. Felirata:

ITT NYUGSZIK
CSORDÁS LÁSZLÓNÉ
ÉLT 74 ÉVET
MEGH. 1913 jan.22
Nyugodjék békében!

88. Fehér márvány obelisz, a csúcsa alatt vésett keresztrel, alatta ovális foglalatú arckép van. Felirata:

Itt nyugszik
FUCHS EDÉNÉ
Szül
PROTIVINSZKY EMILIA
ÉLT 24 ÉVET
MEGHALT 1914 FEBRUÁR 7 ÉN
EMELTETTÉK BÁNATOS ÉDESANYJA
ÉS SZERETŐ TESTVÉREI

89. Kő talapzattól kiemelkedő magas, vascsőből összeállított egyszerű kereszt, a közepére erősített fehér táblával. Felirata:

KOLLER LAJOS
élt 38 évet
meghalt 1915

90. Szürke márvány obelisz, melyen vésett kereszt van. Készítője: WEISZ MIKSA BALATONFÜRED. Felirata:

UGHY CSALÁD
Nyugóhelye

Itt nyugszik
UGHY BÉLA
élt 75 évet meghalt 1937
és hü neje szül
DÁVID KORNÉLIA
élt 82 évet meghalt 1953
és kedves leányuk
UGHY ILONKA
élt 24 évet meghalt 1916
Február hó 1 én
Lelke angyalok szárnyán
Istenhez mennybe költözött
Emléül álljon itt a márvány
S örködjön szent porai fölött
Isten veled a Viszontlátásig

Ughy Béla a balatonfüredi római katolikus dalegyelet elnöke volt.

91. Vörösre színezett műkö sírjel. A magas felirati táblából ívelt szárú kereszt emelkedik ki. A fekete betűs felirat:

Itt nyugszik
STEILEIN
FERENC
élt 71 évet
megh. 1927 jul. 14-én
és neje
SOÓS LUJZA
Élt 49 évet
megh. 1916. márc. 6 án
Béke hamvaikra

92. Vöröskőbe foglalt, téglalakú, fehér márványtábla, melyen fölül középen kis kereszt látható. Felirata:

Itt nyugszik
NAGY LŐRINCZ
1876-1944
Béke poraira

93. Álló téglalakú vöröskő síremlék. Baloldalán a síkjából kiemelkedő kereszt van, melyhez fehér márványtábla illeszkedik. A felirat fölött kis vésett kereszt található.

Itt nyugszik
ROTH JÁNOS
1882-1943
Béke poraira

94. Szürke mészkő obelisz, a csúcsa alatt bemélyedő keresztrel. Felirata:

96

ITT NYUGSZIK
BENCSEK IMRE
1897-1923

95. Díszes, magas kovácsolt vaskereszt. A kereszt szárjai rózsában végződnek, a keresztteződésnél ovális fém felirati tábla van. Felirata:

Itt nyugszik
IMREY KÁLMÁN
ÉLT 86 ÉVET
MEGHALT 1919 OKT 18
BÉKE PORAIRA

96. Vöröskő sírjel. Keskeny, magas trapézforma felirati mezőt perem vesz körül, a csúcsán kereszt áll. Felirata:

Itt nyugszik
SMID MIHÁLY
élt 78 évet
meg 1909
január 29
és lánya
SMID MÁRI
Kocsonya Józsefné
élt 44 évet
megh 1909
január 29
Béke hamvaikra

97. Megszürkült, fehér márvány síremlék. A felirati mezőt perem vesz körül, félkörívesen zárul, melyet többlépcsős, két vállban végződő párkány szegélyez, és karéjos kereszt zár le. A félkör közepén ovális fénykép van. Felirata:

ITT NYUGSZIK
NÉMETH IRÉNKE
ÉLT 18 ÉVET
MEGHALT 1906 JULIUS 21
EMELTETTÉK BÁNATOS SZÜLEI
TÖRÖK JÁNOS
ÉLT 42 ÉVET
MEGH. 1952 JULI 5

98. A sírjel termésköböl összeállított tömb, rajta fekete márványtábla, melyen baloldalt a felirat mellett vésett kereszt van. Felirata:

PÁLDY ALFRÉD
1884-1945
PÁLDY ALFRÉDNÉ
1899-1989

Páldy Alfréd az 1930-as években a füredi tanonciskola igazgatója volt.

99. Két egymás melletti síron egy-egy alacsony, rossz állapotban levő fakereszt áll. Az egyiket keskeny tető fedi. Feliratuk hiányos:

1897
Vadas Lajos
élt
82
évet
Vadas Lajosné

100. Szürke műkö sírkereszt. Felirata:

VARGA SANYIKA
1942-1943

101. Családi kripta előtt áll a sír felé néző, nagyméretű, zömök műkö sírjel. Kétoldalt timpanont tart egy-egy dór oszlop, közrefogva a felirati részt, melyen fekete márványtábla helyezkedik el. Fölül, a timpanon háromszögében fekete márvány kereszt látható. Felirata:

ID. KOSZTOLÁNYI GUSZTÁV
1868-1936
KOSZTOLÁNYI GUSZTÁV NÉ
1867-1952

ifj. KOSZTOLÁNYI GUSZTÁV
1894-1966
KOSZTOLÁNYI KÁROLY
1895-1977

102. Műkö sírjel. A lábazon baloldalt kereszt, rajta feszület van. A kereszthez illesztve alacsonyabb álló téglalap van, rajta fehér márványtáblán a felirat:

SZÉKELY PALIKA
ÉLT 6 HETET
1941

103. Műkövel lefedett síron műkö kereszt van. Ugyancsak fekvő fekete márványtáblán olvasható a felirat:

HEGEDŰS LAJOSNÉ
1846-1922
TORNÁCZKY KÁLMÁNNÉ
1875-1945
HEGEDŰS TORNÁCZKY EMMA
1891-1975
KAZINCZY FERENCNEK
UNOKÁJA ÉS DÉDUNOKÁJA
TORNÁCZKY KÁLMÁN
1863-1936

104. Műkö talapzaton álló nagyméretű fehér márvány síremlék. Két fedett sír között fekvő fehér kereszt van. Középen emelkedik a magasba egy kereszt, elválasztva egymástól két nagy felirati táblát. A baloldali sírfelirat:

özv. RÁNZAY FRIGYESNÉ

A jobboldali felirat:

RÁNZAY ÁGOSTONNÉ
„ADI NÉNI”

Évszám nincs feltüntetve. Ismereteink szerint Ránzay Frigyesné fia: Ránzay Ágoston 1880-ban született Balatonfüreden és 1936-ban halt meg. Felesége „Adi néni” 1886-tól 1977-ig élt, ismert füredi közéleti személyiség volt.

105. Műkö kereszt, középen kerek fém felirati tábla, babérkoszorú szegéssel. Felirata:

ITT NYUGSZIK
FARKAS MÁRTON

1861-1945
FARKAS MÁRTONNÉ
1865-1929
BÉKE PORAIKRA

106. Fehér márvány sírjel. Magas, fölül szögletes formában, széles peremmel zárul. Az alatt levő felirati rész félkörívesen fejeződik be, a csúcán domborművű kereszttel. Alul, a lábati rész előtt, faragott, kosárból kihajló virágok díszítik. Sírőkészítő: WEISZ M.B.FÜRED. Felirata:

MESZTER AMÁLIA
1901-1928
Szeretettel és soha
el nem múló fájdalommal
őrizzük emlékedet
Testvéreid

107. Kisméretű fehér márvány obeliszk, a csúcsa alatt vésett kereszt van. Sírőkészítő: WEISZ M.B.FÜRED. Felirata:

ITT NYUGSZIK
TÓTH JÓZSIKA
ÉLT 9 ÉVET
MEGH 1928 jun 2
Drága emléked

örökké őrizzük
TÓTH JÓZSEFNÉ
Sz. WOCK JULIANNA
1895-1976
TÓTH JENŐ
1920-1988

108. Nagyméretű, fehér márvány síremlék. A láb-
zatról szélesen magasodik fel a felirati rész, melyet
kétoldalról egy-egy függőleges rózsafüzér díszít és
amely megtört lapos ívvel zárul. Fölül, a felirat alatt
bemélyedő keretben Krisztusfej dombormű van.
Sírkőkészítő: STUMPF VESZPRÉM. Sírkőkészítő:
WEISZ M B.FÜRED. Felirata:

DARAB JÓZSEF
1859-1920
DARAB JÓZSEFNÉ
SZ. Istvány Karolin
1866-1927
DARAB ERZSÉBET
1903-1984

Örök világosság fényeskedjék nekik

109. Szürke, rovátkolt talapzattól kiemelkedő meg-
szürkült márvány sírkereszt, melynek formája és felü-
lete mintha faágakat utánozna. A talapzaton fehér már-
ványtáblán a felirat:

Pro Patria
NÁNAY
FERENC
hadapród őrmester
1898-1917

Nánay Ferenc hadapródjelölt őrmester az olasz
fronton esett el, holttestét édesapja hozatta haza.

110. Magas keskeny hasábforma vöröskő sírjel, a
csúcsáról kereszt magasodik. Felirata:

Itt nyugszik
KOCSONYA
JÓZSEFNÉ
született
..... TERÉZIA
1904
.....

111. Vöröskő síremlék, régi, hagyományos forma.
A zárórész félköríves, többlépcsős párkánnyal sze-

gett, mely kétoldalt vállban végződik. Fölötte talpas
kereszt van. A félköríven belül karcolt szomorúfűz
látható. Felirata:

Itt nyugszik
BOGNÁR JÁNOSNÉ
szül KOCSONYA IRMA
megh 24..... 1905
junius 11
és leánya BOGNÁR LUJZA
.....
1905 február 12
Béke hamvaikra

112. Műkö sírjel, kissé szabálytalan formával,
terméskövekből összeállított síremléket utánoz. A
fehér márvány felirati tábla fölött műkö rózsák van-
nak. Felirata:

Itt nyugszik
özv FEKNA ELEKNÉ
élt 63 évet
megh. 1916 febr.5.
Áldás poraira!

113. Világos szürke kő sírjel. Talapzat fölött kétol-
dalt egy-egy díszes-oszlopfős féloszlop van. A fel-
irati mező elkülönül, a felső rész dupla párkányú,
kétoldalt vállban végződő félkörívvel zárul. Fölötte
karéjos kereszt van. Felirata:

özv
PONGRÁC
JÁNOSNÉ
1846-1918
KLONKAY GYULÁNÉ
1874-1926

114. Szürke műkő obeliszk, a csúcsa alatt kis bemélyedő kereszttel. Felirata:

ITT NYUGSZIK
BENCSIK IMRE
1897-1923

115. Vöröskő sírjel, fölül háromszögű záródással, melyről kereszt emelkedik ki. Az elkülönülő felirati rész lapos ívben végződik, amelyet kétoldalt egy-egy kis bemélyedő háromszög díszít. Felirata:

Itt nyugszik
SZABÓ ISTVÁN
1840-1920
és neje
JÁMBOR MÁRIA
1853-1923
Örök világosság
fényeskedjék nekik!

116. Magas szürke műkő kereszt, közepén fekvő, ovális táblával. A kereszt szárai aránytalanul nagy hármaskarjban végződnek. Felirata:

..... JÓZSEFNÉ
1814-1905
KENDI GUSZTÁVNÉ
1845-1929

117. Juharfa elé helyezett alacsony, keskeny fa oszlop, felső végén vésett szomorúfűz díszítéssel. Alatta, a kicsit kiszélesedő részen fekvő, ovális zománctábla van. Rajta koszorúba foglalt felirat:

1914-1918
SZABÓ MIKLÓS
HŐSI HALOTT EMLÉKFÁJA

Szabó Miklós Galíciában tünt el.

118. Szürke műkő sírjel. Alakja a régi hagyományos formát követi. Lábazati rész fölött bemélyedő felirati mező, mely ívesen záródik, és kereszt maga-

sodik róla. A felirati mezőt fehér márvány borítja.

Felirata:

Itt nyugszik
JÁGER JÓZSEFNÉ
ÉLT 39 ÉVET
MEGHALT
1934 dec 1
Nyugodj Békében

119. Szürke műkő tömb, hátradőlő felirati résszel, rajta álló téglalap alakú fehér márványtábla van. A felirat baloldalán keskeny kereszt látható. Felirata:

TÓTH JÁNOS
1864-1932
neje
sz. CSORDÁS MÁRIA
1870-1946
Fiuk
JÁNOS LÁSZLÓ
1898-1945
Jézus Szíve Bízunk
Benned

120. Lábazaton álló fehér műkő tömb, melyen fekvő téglalap alakú fehér márványtábla helyezkedik el. Felirata:

ÉDESANYÁNK
SZEPESI LAJOSNÉ
sz. BOLLA ÁGNES
1889-1930
Emléked örizzük

121. Egyszerű fekete vaskereszt, menynek közepén fehérre festett fém tábla helyezkedik el, fekete betűs felirattal:

Itt nyugszik
Fehér Jánosné
1862-1914
Fehér János
1853-1928

122. Süttöi mészkő sírjel. Egyszerű, háromszög csúccsal lezárt hasáb. A csúcs alatt vésett kereszt van. Készítője: WEISZ M. B.FÜRED. Felirata:

ITT NYUGSZIK
PÁDER LŐRINC
ÉLT 91 ÉVET
MEGH 1922 ÁPR 30
MOLNÁR MÁRIA

ÉLT 7 HÓNAPOT
NYUGODJANAK BÉKÉBEN!

123. Vöröskő sírjel. A felirati mezőt perem veszi körül. Fölötte széles vállban végződő, dupla párkányú félkörívből vaskos kereszt emelkedik. Rajta I H S jel látható, a félkörív közepén karcolt szomorúfűz található. Felirata:

Itt nyugszik
MAJOR ISTVÁNNé
élt 73 évet
megh. 1912 aug 10
Béke

124. Nagyméretű műkö síremlék. A párkányos talapzati rész fölött díszített szegélyezésű kereszt magasodik, mely egy rátett fekete keresztet foglal magába, közepén Krisztusfejjel. A műkö kereszt bal oldala márvány borítású táblára támaszkodik. Jobboldali szára alatt váza van. A lábazatról díszes csokor ível a kereszt lábához. Felirata:

KOVÁCS PÁLNÉ
1881-1960
SCHALBERT FERENCNÉ
1860-1947
KOVÁCS MARISKA
ÉLT 4 HÓNAPOT † 1914
KOVÁCS PÁL
HŐSI HALÁLT HALT 1876-1914

125. Vöröskő sírjel. A 123-ashoz hasonló jellegű, de kevésbé zömök. A közepén félkörívvel záródó felirati részt teljesen befedi a fehér márvány borítás. Felirata:

BODÓ JOLÁN
1924-1933
BODÓ ÉVA
1935 ÉLT 2 NAPOT
BODÓ JÓZSEFNÉ
1894-1989
SZÍVEMBEN EMLÉKÜKET
SZERETETTEL MEGŐRZÖM
LEÁNYA MÁRIA

126. Fehér márvány sírjel. Párkánnyal szegett, kétoldalt megtörve kifelé ívelő félkörívvel zárul, melyről karéjos kereszt emelkedik. Rajta I H S jel látható. Felirata:

Itt nyugszik
HEIZER JÓZSEF
szül. 1866 szept. 29.
meg. 1938 aug. 28.
HEIZER JÓZSEFNÉ
szül.
MÜLLER ROZÁLIA
szül. 1876 jan. 1.
megh. 1943. nov. 8.
Béke hamvaikra
FÖLDES JÓZSEF
1890-1972

127. Szürke műkö kereszt, a 116-al megegyező stilizált forma, de annál alacsonyabb. Felirata:

TAKÁCS
MÁRIA
1930-1942

128. Műköből készült, nagy, vaskos tömb, felirati része hátradől. Fehér márványtáblán kis vésett kereszt alatt olvasható:

ITT NYUGSZIK
KOLMAN GÁBOR
ÉLT 60 ÉVET

MEGHALT 1942 V. 4.
Béke poraira!

129. Egyszerű vas sírkereszt, amelyre fémlemez tábla van erősítve. Felirata:

KRAUSZ JÓZSEF
1917-1936

130. Nagyméretű műkö sírjel. Tégla alakban emelkedik, felső két sarka szögben zárul. A felső részen rátett fekete kereszt van, a közepén Krisztusfejjel. A sírkő közepén domború, szalaggal, virággal díszített koszorú található. Ez alatt látható a fehér márványtábla. Felirata:

KOVÁCS SÁNDOR 1902-19
NEJE
DOMA MÁRIA 1907-1945
VARGA MÁRIA 1909-19
Béke porai ra!

131. Szürke márvány sírjel. A lábazati rész fölött félkörívvel záródó felirati mező van. Hármass ívű szegélyből karéjos kereszt emelkedik. Sírkőkészítő: WEISZ. B.FÜRED. Felirata:

ITT NYUGSZIK
REINHART FERENCNÉ

SZÜL
REZELI TERÉZ
1871-1925
NYUGODJON BÉKÉBEN

132. Szürke műkö tömb, hátradőlő felirati részébe fehér márványtábla van süllyesztve. Kis vésett kereszt alatt a felirat:

BENDICS MÁRIA
1911-1927
BENDICS ROZÁLIA
1910-1932

133. Hagyományos, keskeny tetővel fedett fakereszt, közepén fekete fémtáblán fehér betűs felirat található:

Kövesi Gizella
szül. 1935 okt 29
élt 14 napot
Kövesi Lajos
szül. 1937 nov. 30.
élt 10 napot

134. Kisebb méretű műkö sírjel, obeliszkszerű forma, fölül háromszög csúcsban végződik. Felirata:

ITT NYUGSZIK
GEIGER JÁNOS
ÉLT 48 ÉVET
MEGHALT 1908
BÉKE HAMVAIRA

135. A sír fejrésznél kis talapzaton két váza között Krisztus szobor áll. A felirat:

JÉZUSOMNAK SZÍVÉN MEGPIHENNI JÓ
NŐVÉRÜNK

A temető bejárása számos gondolatot, kérdést vet föl. Elgondolkodtató például, hogy vegyesházasságok esetében olykor a felekezeti hovatartozás, máskor a családi összetartozás volt a meghatározó a temetkezés helyét illetően. Érdekes kutatási terület lehetne a sírjelek, sírfeliratok és díszítések elemzése is. Figyelemre méltó az is, hogy a református temető jobbára az ősi földművelő birtokos családok emlékeit őrzi, a katolikus temetőben inkább a polgárosodó Füred lakosainak síremlékeit találjuk. A teljes képhez hozzátartozna még a zsidó temető leírása, amelyre remélhetőleg rövidesen sor kerül.

Z. KARKOVÁNY JUDIT

FEJEZETEK EGY FÜREDI POLGÁRCSALÁD ÉLETÉBŐL

(A második ötven év)

„Egyik rész a munkára,
másik temetésre:
adjon Isten bort, búzát,
bort a feledésre.”
(Babits Mihály: Húsvét előtt)

A családtörténet első fél évszázada 1918-ban két temetéssel végződött - a második ötven év három esküvővel folytatódik. Egyiké sem szokványos történet, mindháromra rányomja bélyegét az éppen véget érő első világháború.

A legidősebb Fekete-fíú, az 1900 óta Vácott élő József felesége halála után alig fél évvel elvette a sógornójét, Bokor Etelkát. Hogy mennyi volt ebben a házasságban a szerelem és mennyi a vagyon egyben tartására való törekvés, ma már nemigen lehet megállapítani, de békességben és egyetértésben éltek le az életüket. Két gyermeket neveltek föl; a kisebbik Bokor-leány is nehezen hozta világra gyermekeit. Fekete József közel járt már a negyvenhez, amikor végre apa lett. Szorgalmas ember és ügyes kereskedő lévén jelentős vagyonra tett szert, a harmincas évektől az elsők közé számított a váci polgárok között, városi képviselőnek is megválasztot-

ták. Élettörténete a továbbiakban már nem kapcsolódik Balatonfüredhez, látogatásai is egyre ritkulnak, csak a legfontosabb családi eseményeken volt jelen.

A második házasságkötésnek, a háború elején fogságba esett Fekete György házasságának híre egyenesen Kelet-Szibériából érkezett. A Monarchia Przemyslnél fogságba esett katonáinak egy része a háború végére a Bajkálon is túl, Csita városában kötött ki. Az októberi forradalom után a hadifoglyok egyre reménytelenebb helyzetbe kerültek: a várost hol a vörösök, hol a fehérek foglalták el, de abban egyik sem különbözött a másiktól, hogy a polgárháborús inségben alig-alig gondoskodtak a táborlakók élelmezéséről. 1919-ben az éppen hatalma teljében lévő Kolcsak tábornok engedélyt adott rá, hogy a diplomás vagy szakmával rendelkező emberek napközben munkavégzés céljából elhagyják a fogolytábor. A háborúban kivérzett országnak szüksége volt a munkájukra, szökésüktől az irtatlan távolság miatt nem kellett tartani, ők pedig szorgalmuktól és ügyességüktől függően élelemhez juthattak. Így került Gyuri bátyám kapcsolatba a Tyihon

Az aranylakodalom 9 gyermekük és 8 unokájuk körében (1929)

családdal. Tyihonékat is a háború sodorta Pétervárról Kelet-Szibériába: a katonatiszt családfő korábban a cár különvonatának vezetője volt. (A hozzám hasonlóan naív olvasók kedvéért: a vonatvezető nem a masiniszta, aki az ismert nóta szerint „a gőzöst igazítja” - ő az út teljes lebonyolításáért, jelen esetben az uralkodó biztonságos megérkezéséért felelt. A cár vonatvezetőjének lenni elég magas beosztás volt.) Tyihon úr német nyelvtanárt keresett gyermekei mellé a fogolytáborban, öntudatban sosem szűkölködő Gyuri bátyám pedig alkalmasnak találta magát a feladatra. Annyi német-tudást csak hozott ő a szülői házból, amennyi a szabadulás első lépéseihez hozzásegíti!

1920 nyarán négyoldalas levél, benne egy fénykép érkezik tőle Csitából. Nem postai küldemény, egy hazainduló „jó földijét” bízta meg, hogy hírt vigyen Füredre. Örömmel értesíti a családot, hogy „hál’ Istennek jó módban és jó egészségben” van, egy éve megnősült, éppen most született egy gyönyörű kislánya. Mellékeli az esküvői fényképet: jól szabott öltönyben mosolyog egy kedves arcú, de inkább riadtan, mint boldognak látszó leány oldalán. Rá oly jellemző módon a menyasszony és a bébi nevét elfelejti közölni, csak utóiratként firkantja a levél végére: a Tyihon család ismeretlenül is üdvözlí az otthoniakat... Akármilyen jó sora van, Gyuri nagyon vágyik már haza, azonnal indul, mihelyt feleségével és kisgyermekével biztonságban vághat neki az útnak.

A hazatérésre jó egy év múlva került sor. Antonyina Tyihona, az ifjú feleség karján a kicsi lánnyal, szíve alatt a második gyermekkel, Gyuri bátyám egy szakajtó arannyal, ékszerrel indult útnak. A mesés hozományból azonban még mutatóba sem hozott haza semmit, az utolsó kösöntyűt is elkártyázta hazáig. Hosszú út volt elvégre: 6700 km. Tudom, aranyról szólva a szakajtó nem pontos mértékegység - mesélték a családban a történetet zsákkal is. Egy bizonyos: nagyon sok volt. Tyihonék azt remélték, a magyar férj Nyugat-Európa felé biztonságba menekíti a lányukat. Rossz emberismerők voltak: szegény Ninuska, meglehet, egy vörösgárdistával is jobban járt volna.

Gyuri bácsi élete ugyanis a következő évtizedekben mindig így variálódott: gyorsan vagyont szerzett és még gyorsabban eljátszotta. Unokaöcsém szíves közlése szerint „Elkártyázta az még a feleségét is!” Megnyerő modora, magabiztos fellépése és lehangoló szövege volt, s veleszületett jó érzéke mindenféle üzlethez. Hazatérve vegyesboltot nyitott fönt a faluban, majd amikor már jól ment, na-

gyobb helyiségbe, jobb helyre költöztette az üzletet. Hamarosan övé lett a fürdőtelep elegáns csemegeüzlete is. A '30-as évek elején a strandfürdő előtt készült fényképen már a községi vezetők között virít. 1932-ben újjászervezi a kereskedők egyesületét, az új vezetőségben rögtön elnöknek is megválasztják, 1933 és 1936 között ő a Balatonfüred és Vidéke Kereskedők Társulatának elnöke. Amikor jól megy sora, a fürdőtelep egyik legszebb villáját bérlí, kamaszodó fiának csacsifogatot vásárol, amikor viszont rossz a lapjárás, a nagynénik mentik a nyomortól - legalább a két gyereket. Ilyenkor megeskik, hogy Ninuska (kiadós verést is kockáztatva) másnaposan alvó férjének pénztárcájából lopja ki azt a pénzt, ami a gyerekek iskoláztatásához nélkülözhetetlen.

Az akkor már Füred-szerte köztiszteletben álló öreg szülők minderről mit sem tudtak. Elég nehéz ezt elhinni, de úgy mesélték, hogy Till Teréz dédanyánknak a legkisebb fia volt a kedvence, tapintatból igyekeztek eltitkolni előle Gyuri bátyám viselt dolgait. Antonyina Tyihonának nem fogta pártját senki. Tőle még a nevét is elvették: a hivatalos iratokon Tihanyi Antóniaként szerepel. Nem hiszem, hogy orosz származását akarták eltitkolni - ismerte azt mindenki Balatonfüreden -, nagyvonalú férje egyszerűen elunta a név pontos helyesírásának magyarázatát.

A harmadik házasságot *Fekete Anna* és *Kozma István* pékmester kötötte 1921. márc. 8-án. „Pista bácsi”, a 62 éves vőlegény a család régi barátja, néhány hónappal korábban özvegyült meg. Annus 35 éves, lassan hervadó szépségű vénlány. Semmiféle családi pletyka nem szól róla, miért maradt pártában, még egy képeslap, egy kallódó fénykép sem árulkodik. Annál inkább bizonyítják a fennmaradt iratok, hogy Kozma István nagyon akarta és siettetten az esküvőt. Már 1920-ban házassági szerződésben 100.000 korona készpénzt kötött le „jövendőbeli neje jövőjének biztosítása céljából”. (Csak összehasonlításként: a fürdőtelepi „Zsófi-lak”-ot, amelynek telke a Csokonai utcától a Zsigmond utcáig nyúlt még akkor, 28.000 koronáért vette két évvel korábban.) Házassági szerződés! Ilyen sem volt még a Fekete-családban. Kozma István és első felesége gyermektelenek lévén egy rokon leányt fogadtak örökbe. A leány maradék nélkül megkapja az örökrészét ingó és ingatlan vagyonból, sőt, férjével együtt tulajdonukba kapják a jól menő péküzletet. Erre hivatkozva az esküvő után kelt végrendeletében Kozma István kizárólagos örökösöként Fekete Annát nevezi meg. A veszprémi közjegyző ál-

tal készített terjedelmes iratokból kitűnik: miközben igen gavallér módon kielégítette nevelt lányát, gondosan ügyelt arra is, hogy halála esetén fiatal felesége „teljes tulajdonjoggal és háborítatlan birtoklással” örököljön utána mindent.

Nagyon szerethette Annus nénemet; egy fénykép hátára írott ajánlásában „kis napsugaramnak” nevezi. Sajnos, nem volt hosszú életű, néhány év múlva egy (vagy több?) agyvérzés után lebénult, 1927-ben meghalt. Körültekintő gondoskodása bölcs előre látásnak bizonyult, a nevelt leány megpróbálta megtámadni a végrendeletet. Nem járt sikerrel, hát legalább megkeserítette az özvegy életét, olyasmit híresztelt, hogy Fekete Anna „siettette nevelőapja halálát”. Mindezt csak hallomásból tudom, de hihetővé teszi számomra az a szomorúság, amelyik ettől az időtől Annus néni fényképeiről árad.

A nagy vagyomból végül csak a villa maradt meg, a Kozma István első feleségének nevét viselő „Amália nyaraló”. Nekünk dédunokáknak annyira tetszett ez a régi divatú név, hogy a tantikákat általában csak „az Amálikák”-ként emlegettük. Nem haragudtak érte.

Rendezni kellett azután a négy otthon élő lány jövőjét is. *Terus* elmúlt harminc, *Matild* - családi nevén Matyi -, *Ilona* és *Erzsébet* húszas éveiket taposták. Úgy kellett tervezni, hogy saját lábukon állva el tudják tartani magukat. A terveket Matyihoz igazították. A vékony testalkatú, áttetszően fehér bőrű lány, aki egyetlen fényképén sem mosolyog, gyermekkorától labilis egészsége miatt sosem élt a szülői háztól távol. Az ő kedvéért kézimunka- és rövidáru boltot nyitottak a Fő utcában. A hivatalos ügyek intézése, a felelősség a mindig, mindenben megbízható Terusra várt, a kétkezi munkán ketten osztoztak. Ilonára nem lehetett számítani - erről majd a későbbiekben írok - Bözsike pedig sem a postáskisasszony, sem a varrólányka szerepét nem vállalta. A jeles eredménnyel végzett polgári iskola után ő már 1915-ben gép- és gyorsírást tanult Budapesten, Mariska nővére védőszárnyai alatt. A modern idők divatja szerinti hivatalnoknő lett Balatonfüreden, de még véletlenül sem a faluban keresett állást, inkább az úri és elegáns fürdőtelepen, például a Balatoni Intéző Bizottságnál. Hanem a „*mesék az írógépről*” happy endje sehogy nem jött össze az eleven szemű, temperamentumos lány életében.

Alig indult be a kézimunka-üzlet, Gyuri kitúrta a helyiségből a testvéreit. Jobb helye lesz ott, a forgalmas Fő utcában az ő csemege-boltjának, a lányok varrogassanak otthon, akad elég szabad szoba

az öreghegyi házban! Így azután a „nádfedeles” házrészben nyitották meg az új, külön bejáratú varrodát, emlékezetem szerint az időközben fölöslegessé vált istálló átépítésével. A Pálóczi-Horváth porta azonban akkoriban még kívül esett a falun, a Tamás-hegyre néző varrodába a kerten keresztül lehetett bejutni. Be nem tévedt oda megrendelő, csak az, aki ismerte a Fekete-lányokat, s egyenesen őket kívánta megbízni valamivel. Üzletről, árusításról szó sem volt már, maradt a (minden időben rosszul megfizetett) kézimunka. Volt ugyan varrógép, jókora szabóasztal, sőt, egy karcsú próbababa is - utóbbi évtizedekig porosodott a padláson, amíg egy filmgyári kellékest boldoggá nem tettünk vele -, hanem a szakma lényegét, a szabás-varrás fortélyait egyik nagynéném sem tanulta. Amit tudtak belőle, azt is a 19. századi módi szerint tudták, ez pedig sok kuncogásra és bosszúságra adott okot, különösen az alsóneműk tekintetében. Arról ugye szó sem lehetett, hogy egy férfigatyához személyesen mértéket vegyenek; a hímnemű családtag vett a boltban egy alsónadrágot, az lett volna az etalon, a varrónők azonban szélteben-hosszában „ráhagytak” egy jó arasznyit, nehogy illetlenül rövid és testhezálló legyen. A magam gyerekkori fehéreneműje is lidérces emlékeim közé tartozik. A fazont egy angol gyermek-divatlapból, gondos szeretettel választották ki számomra - első dédunoka voltam - így visszagondolva igazán elegáns volt, hasonlított a most divatos topokra. Csak éppen a derékra simuló csipkés felsőrészt, a „Leibchent” négy gomb zárta hátul, a nadrág pedig nyolc újabb gombbal kapcsolódott ehhez - nekem pedig nem segített nőrsz az öltözködésnél, mint a kis angol ladyknek.

Hímezni, kötni, horgolni gyönyörűen tudott minden Fekete-lány. Még a javításokat is felsőfokon csinálták, némelyik szekrényben sárguló asztalterítőről ma már nehéz eldönteni, folt van-e rajta, vagy valami „műalkotás”. Munkálkodásuk legkeresettebb ága a kelengyevarrás, monogramozás volt. Komoly jövedelmet azonban sosem szereztek a varrásból, az inkább csak keresetkiegészítésként szolgálhatott volna, ha lett volna mit kiegészíteni.

Ejtsünk néhány szót *Ilona* nénémről, Till Teréz és Fekete Márton kilencedik gyerekéről, akire, mint fentebb írtam, nem lehetett számítani.

Ilonát a szülein kívül senki nem nevezte Ilonának. Rokonok és ismerősök egyaránt Littyennek, Littyenkének vagy egyszerűen csak Lityinek szólították. Még üdvözlő lapot is címeztek neki így: „Fekete Littyike, Balatonfüred, Feri-lak”. Mi, dédunokák Littyen néninek hívtuk, s ezt olyan természetes-

nek tartotta, hogy sokáig azt hittem, a „Littyen” az Ilona névnek egy ritkán használt becéző formája.

Valamilyen gyerekkori betegségben „littyent” meg szegény, skarlátot is, agyhártyagyulladás is emlegettek okozóként - az utóbbit tartom valószínűbbnek. Egyáltalán nem volt ostoba: olvasott, számolt rendszeren, nagy szakaláb betűkkel értelmes leveleket írt. Elvégezte ő is a polgári iskolát, a postai hivatalnoksággal is megpróbálkozott. Nem neki mondtak föl, a szülők rendelték haza Füredre, amikor kitudódott, hogy az emberekben megbízó, jóindulatú lány kasszáját maga a postamester dézsmálja meg időnként. Ettől kezdve otthon élt, több-kevesebb szülői majd testvéri irányítás mellett. A hajdani betegségből visszamaradt mentális defekt semmiképp sem volt súlyos, viselkedése környezetét inkább fárasztotta, mint aggasztotta. Az illendőnél jóval hangosabban beszélt, munka közben harsányan énekelt, hahotázva nevetett. Ha vélt vagy valós sérelem érte, könnyen fölfortyant, indulatba jött. Gyakran volt haragos, de gyűlölködni nem gyűlölködött soha. Szertelenségét kéztörése példázza legjobban. Egy nyáron valamilyen tészta készítésében megzavarta egy légy, amelyik újra és újra rászállt. Végül sikerült agyoncsapnia a pimaszkodót: a rövid nyelű német sodrófával akkorát ütött a saját karjára, hogy hetekig gipszben volt utána.

Egész életében nagyon szeretett volna férjhez menni. Kérője is akadt, ámde fájdalom, egy elvált férfiú személyében, akihez szigorú katolikus szülei nem engedték hozzámenni. Littyenkét még öregkorában is bántotta a kudarc, annál is inkább, mert az illető később mégis megnősült, s második feleségével - bár egyházi áldás nélkül - békésen élt haláláig.

Munkahelye, önálló jövedelme soha nem volt, először testvérei, később az unokák gondoskodtak róla. A háború után, amíg még volt Balatonfüreden szőlőművelés, gyakran hívták metszeni, kötözni, szüretelni. Nem szégyellte a fizikai munkát, sőt, az ínséges időkben örömmel ment napszámba: jól érezte magát az emberek társaságában. Nővéreinek csak arra kellett vigyázniuk, hogy a kemény munkával keresett pénzt lehetőleg saját szükségleteire költse el. Amilyen ritkán volt rá módja, annyira szeretett ajándékot venni, különösen a gyerekeknek. A családban az a mondás járta: ha Littyenke pénzhez jut, az utcában a kutyák is palacsintába törülköznek.

Az 1929-es év piros betűkkel van írva a családi krónikában, dédszüleim akkor ünnepelték aranylakodalmaikat. Az eseményt nyomtatott meghívó adta hírül:

Idősb Fekete Márton és felesége Till Teréz mélységes hálával az isteni gondviselés iránt, hogy arany menyegzőjüket megérni engedte, tisztelettel tudatják, hogy házassági egybekelésük ötvenedik évfordulóján 1929 augusztus 18-án vasárnapon, a 10 órai szentmise után a balatonfüredi róm. kat. plébánia templomban fogják frigyükre Isten áldását újból kérni.

Balatonfüred, 1929 Nagyboldogasszony hava

Jóbarátok és ismerősök a szertartás után az öreghegyi ház kertjében keresték fel az ünnepeltek. Úgy mesélték, ott volt az egész falu, hiszen dédszüleim házasságuk 50 évéből 48-at füredi polgárként éltek le. Friss sóskiflivel és saját termésű borral kínálták a köszöntöket. Üdvözlő táviratot is kaptak rengeteget, az egyiket Dőry Etel küldte. A család ajándéka a jeles évfordulóra egy házi áldás volt. A szerencsét hozó mondóka -, természetesen német nyelvű - szövege arany betűkkel nyomtatva fényeskedik aranyozott levelek és virágok koszorújában. Az üveglappal védett kompozíciót az 1904-es emlékpohárhoz hasonlóan a Helytörténeti Gyűjtemény vitrinje őrzi.

A nagy eseményt megörökítő fényképek egyikén ilyen feliratot találtam: „Édesanyáék arany, Mariska nővérünk ezüst menyegzőjének emlékére”. Bizony, Mariska és Karkovány Gyula is éppen 25 éves házasok voltak már 1929 augusztusában. Arról azonban nem tudok, hogy az ő házasságkötésük megismételt templomi áldására is sor került volna. A Karkovány családban a férfiak igyekeztek elkerülni az egyházi ceremóniákat.

Az aranylakodalomra egybegyűlt familiáról kétféle csoportkép készült. Az egyik 47 személy látható, a feléről fogalmam sincs, ki lehet. A megfigyéléshez a szereplők elrendezése sem ad segítséget: házaspárok, szülők és gyermekek gyakran messze egymástól, mintegy véletlenszerűen elhelyezkedve ülnek-állnak a két öreg körül. Nem lehetett könnyű ennyi embert összeterelni a fényképész masinája elé! A másik felvételen a „szűk család”, 22 személy látható. Ez a kép egészen másféle okot adhat a töprengésre. Az öreg szülők és kilenc élő gyermekük előtt csupán nyolc unoka ül a földön: Mariska négy, Jóska és Gyuri két-két gyermeke. Az itt is merő bánat Annus öreg férj özvegye, Marci nőtlen, Terus, Tilda, Ilona és Böske hajadonok. A folytatás még elgondolkodtatóbb: a négy fiú unoka közül kettő sosem nősült meg, a négy lányból három ment férjhez, hosszabb-rövidebb ideig tartó házasság után mind a három el is vált. Dédunoka hét született. A példás-szép nagycsalád a következő három generá-

ció számára már csak a boldog békeidők emlékeként létezik.

Az aranylakodalom utáni évtizeddel nyugodt, sőt, ahogyan Újévkor kívánni szokás: „eredményekben gazdag” időszak köszöntött a Fekete-családra.

1932-ben *Erzsébetnek* sikerült férjhez mennie, igaz, a vőlegény - akárcsak Annus nővére esetében - 22 évvel idősebb nála, özvegyember, nyugalmazott MÁV-tisztviselő. Sárosfai Bittó Béla (a nemesi előnévre mindketten igen büszkék voltak!) a szlovák várossá lett Pozsonyból került Magyarországra. Jelentős vagyona nem volt, de még a nyugdíja is többszöröse az Erzsébet kishivatalnoki fizetésének. A kellemes modorú, szikár férfiból az idő múlásával és az ilyen-olyan betegségek megjelenésével csontsovány öregúr lett, családi becenevén „Gandhi-papa”. Ifjú feleségből Erzsébet néném is ápolónővé lépett elő ekkorra. Korábbi jó kedélye meghervadt, temperamentuma takarítási mániává változott. Lakásuk buzgón szidolozott rézkilincsein hanyatt esett (volna) a légy is; a szőnyegekre keskeny „szőnyegvédő-szőnyeget” terített szerte a szobákban, ezekről lelépni csak büntetés terhe mellett lehetett - nem is kockáztatta senki. Szőnyegvédő, bútorhuzat mindig frissen mosva-keményítve-vasalva, kis- közép- és nagysöprűk, partvisok, kefék, porolók egész arzenálja állandó bevetésre készen... Béla bácsinak nem volt könnyű öregsége.

Ifjú *Fekete Márton* - unokák, dédunokák Marci bácsija - is ebben az időben ért a csúcsra. Karrierje az elmaradt papszentelés után töretlenül ívelt fölfelé. A veszprémi piaristáknál és az esztergomi szemináriumban eltöltött évek eredményeként egyforma biztonsággal mozgott az egyházi és a világi hierarchiában, legfőképpen azonban kiderült róla, hogy zseniális szervező. A Katolikus Szövetség vezető titkáráként évről-évre lebonyolította az Országos Katolikus Nagygyűléseket, s tőle függött számtalan külföldi zarándokút sikere is. Mariazellből, Lourdes-ből, leggyakrabban Rómából küldte a szentképeket, kegytárgyakat Füredre, de jutott belőlük a távolabb élő rokonoknak is. Mariska nővére például gazdagon díszített ezüst keresztet kapott, a különleges pápai áldással megerősített korpusz megcsókolása ún. „teljes búcsút” ígért. 1944-ben nagyanyám az éjszakai riadók alkalmával mindig magával hozta ezt a keresztet az óvóhelyre, egy-egy közeli bomba-beecsapódáskor kézzel kézreadtuk.

A legfontosabb rendezvény, amellyel ifj. Fekete Márton „eléggé nem méltányolható érdemeket

szerezett” a katolikus világban, a 34. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus megrendezése volt, 1938-ban Budapesten. A közelgő második világháború árnyékában különösen hangsúlyos, több, mint európai jelentőségű esemény volt ez. A Kongresszus pápai legátusa, Pacelli kardinális már XII. Piusként írta alá a főszervező Fekete Márton érdemeit elismerő, munkájáért köszönetet mondó latin nyelvű oklevelet. Az elismerést magas hivatali beosztás is követte: a katolikus világiaknak az egyházért végzett munkáját egybefogó világszervezet, az Actio Catholica magyarországi irodaigazgatójává nevezték ki. Ezt a posztot haláláig betöltötte. (Ha már előre szaladtam, hadd elevenítsek föl itt egy Marci bácsira és az 50-es évekre egyaránt jellemző emléket. 1954-ben én is ott masíroztam a bölcsész-hallgatók között a május elsejei fölvonuláson. Csapatunkat a Dózsa György út valamelyik mellékutcájában várakoztatták, hogy a megfelelő pillanatban besoroljunk a dísztribün előtt elhaladó menetbe. A járdán nézelődők között nagy meglepetéssel fedeztem fel Marci bátyámat. „Mit keresel te itt?” - kérdeztem tőle csodálkozva. „Nézem, hogyan szervezik - felelte. - Így persze könnyű, katonai segítséggel!” A mellékutcákban ott álltak ugyanis a honvédségi rádióskocsik, onnan adtak jelt a várakozóknak az indulásra. 1938-ban, az Eucharisztikus Kongresszuson még nem állt rendelkezésre a modern technika.)

Püspök ugyan nem lett Fekete Mártonból, de lett a pápai Szent Szilveszter-rend középkeresztése, a Szent Gergely-rend lovagkeresztése, megkapta a Pro Ecclesia et Pontifice díszkeresztjét. Őszintén szólva fogalmam sincs ezeknek a kitüntetéseknek a jelentőségéről, tudom viszont, hogy oroszlánrészre volt az Új Ember katolikus hetilap létrehívásában.

Nemcsak a testvérei, a tágabb rokonság is afféle eszmei családfőnek tekintette. Házasságkötés, iskolaválasztás, jogi manőverek vagy kórházi elhelyezés mind az ő tanácsával, közreműködésével bonyolódott. Tekintélye attól kezdve vált vitathatatlanná, amikor az öreg szülők eladták-elajándékozták az öreghegyi udvarházat. Egy fennmaradt szerződés-tervezet alapján így lehet rekonstruálni az akciót: a hatalmas telek egy-egy részét József és Márton vették meg, a Feri-lakot Erzsébet és Bittó Béla; Terus és Tilda ajándékba kapta a „nádfedeles” épületet azzal a kikötéssel, hogy Ilona húgukról gondoskodni fognak. Az iraton lévő széljegyzet arra enged következtetni, hogy a három „tőkeerős” vásárlótól az öregek a vételárat valójában nem, vagy csak részletekben kapták meg, megélhetésük

A gyémántlakodalom „ifjú” párja (1939)

anyagi feltételeiről gyermekeik folyamatosan gondoskodtak.

Dédszüleim 1939-ben házasságkötésük 60. évfordulóját is egészségben megünnepelték. A fényképek és a visszaemlékezések tanúsága szerint ezen a gyémántlakodalmon csak a család vett részt, s az sem teljes számban: huszonhat felnőtt és - mutatóba - egy dédunoka volt jelen. A nyolc unoka közül kettő családos volt már ekkor.

Nemsokára férjhez ment Fekete György lánya, a Szibériában született *Fekete Teréz* is. (Ő a második ezen a néven a családi krónikában.) Különös szépségű lány lett belőle. Fél évszázad távolából is emlékszem az első találkozásunkra: magas, karcsú nő siet ragyogó mosollyal a nyári kerten át a kapuhoz a látogatóba érkező rokonok elé, hosszú fekete hajába tűzve egy szál margaréta. Belém, csitri kislányba szinte belém hasított a kívánság: ilyen gyönyörű szeretnék én is lenni, ha nagy leszek! Különösen a szabadon leeresztett haja bűvölt el; akkoriiban a hölgyek frizurája tartóshullámmal, csavarókkal, sütővassal készült, s gyakran még egy vékony háló is óvta, nehogy elfújja a szél.

Terike házassága igazi szerelmi házasság volt, csak - ahogyan ma mondják - bele volt kódolva, hogy nem lesz tartós. Gábor, a férj Balatonfüred egyik legtekintélyesebb református családjából való, Teri koldusszegény, s bár katolikus családja köztiszteletben áll, de az apja a megbízhatatlan, kártyás fekete György, akivel nem lehetett kívánatos rokonságba kerülni. 1942-ben volt az esküvőjük. A délbudai Rózsavölgyben laktak, Gábor banktisztviselő volt, Teri (tanítónői diplomával) szintén hivatalba

járt. Boldogan éltek. Azután behívót kapott a Füreden gazdálkodó kisebbik fiú, és elesett a fronton. Gábort hazarendelték a pesti hivatalból, az öccse helyére kellett állnia. Terike számára megszokhatatlan volt a gazdálkodás, reggelente hosszú matlasszé pongyolában vitte a moslékot a malacoknak. Ő a malacokat nem szívelte, az anyósa őt nem - mindkettőjüket meg lehet érteni.

A háború végével a házasság is véget ért. 1947 tavaszán váltak el; ugyanekkor Antonyina Tyihona is elvált Fekete Györgytől. Évek óta külön laktak már, de amíg az öregek éltek, válásról a családban szó sem eshetett. Ninuska és két

felnőtt gyereke Sopronban kezdte újra az életét. Mivel a hamarosan leereszkedő „vasfüggöny” idején csak határsáv-engedéllyel lehetett odalátogatni, hosszú ideig majdnem külföldi rokonként tartottuk őket számon. Terike nem ment másodszor férjhez, fiatalon halt meg egy rosszul sikerült szívműtét következtében.

1943-ban meghalt Bittó Béla, Erzsébet férje, alig néhány hónap múlva idősebb Fekete Mártont kísérték a temetőbe. Nagyon sokan kísérték, „a község legöregebb polgárának” temetésén, akárcsak az aranylakodalmi ünneplésen, ott volt az egész falu. A méltó végtisztesség-adásban lehetett némi nosztalgia is: 1944 márciusáig a háború már oly sok áldozatot szedett, hogy a 91 évesen, „öregségben” elhunyt pátriárka halála az emberekben a boldog békeidők aranykorát idézte fel. Till Teréz három évvel később halt meg. Csöndes békével ment el, ahogyan élt, csak azt kérte, hogy az ő búcsúztatása is olyan „szép” legyen, mint az uráé. Koszorúkbán, gyászhuszárbán nem is volt hiány, de 1947-ben ez a temetés már nem lett társadalmi esemény: torkig volt a világ addigra a temetésekkel.

Fekete Anna 1944 novemberében hunyt el. A paloznaki plébánia anyakönyvében megdöbbenve olvastam a bejegyzést: egy évvel korábban másodszor is férjhez ment. Fölrémlett bennem egy gyerekfüllel elkapott szóbeszéd: megkötött ez a házasság, de egy hétig sem tartott. Az új férj, maga is özvegyember, az esküvő után már a mézes-napokban előállt a követeléssel: az Amália villát tessék sürgősen az ő gyereke nevére íratni. Boldogtalan néném összekapolt és többé tudni sem akart a hozo-

mányvadásról. Hivatalosan nem váltak el, de a házasság és a férfi neve tabu volt a családban. (Egyszer rákérdeztem, szemrebbenés nélkül letagadták - amíg az iratok tavaly elő nem kerültek, azt hittem, álmodtam a történetet.) Fekete Anna Kozma Istvánnéként tért vissza a Csokonai utcába, és Kozma Istvánnéként nyugszik első férje mellett a temetőben. Halála előtt kelt végrendeletében kénytelen volt az új nevét használni, de még azt is így írta alá: „P. E-né, korábban Kozma Istvánné”. Az orvosi diagnózis szerint rákban halt meg, valahogy mégis úgy tűnik, a váratlan csalódás után feladta, nem akart tovább élni. 59 éves korában távozott az élők sorából, másodiknak a tíz testvér közül.

III. ÚJRA A FÜRDŐTELEPEN - A FEKETE NŐVÉREK

A megfogyatkozott család a háború utolsó hónapjaait a Tamás hegyen, egy barlangból kialakított óvóhely-félében vészelte át. Nem érte bántódás őket, az üresen hagyott házakat viszont többször kifosztották, s nem is az orosz katonák. Azok Füred felszabadítása után egyszerűen beköltöztek és hosszú időre berendezkedtek az Amália nyaralóban. Nyomukat néhány üszkös padlódeszka - tábornützet raktak a szobában? - és egy golyólyukasztotta portré őrzi. A családi fáma szerint maga a GPU-főnök lakott nálunk. Nagynénéimmel főzetett magának, az elkészült ételből először nekik és hat éves unokaöcsémnek kellett enni, azután tálaltak (ugyanabból a tálból) a tisztnek. Az illető pontosan megmagyarázta a tennivalóikat, jól beszélt németül. Gyuri bátyánk eközben a szomszédos Szövetkezeti Üdülőben orosz nyelvtudását hasznosította: ott székelt a Vörös Hadsereg főparancsnoksága.

A katonaság távozása és Till Teréz halála után a családi tanács úgy döntött, el kell hagyni az öreghegyi otthont, és a fürdőtelepen kell folytatni az életet. Kozma Istvánné négy hűgára hagyta értékes ingatlanait, föltételül szabva, hogy édesanyjuk „illő eltartásáról” gondoskodjanak. Hagyatéki végrehajtóként Márton testvérüket nevezte meg, akinek az örökösök „minden döntésében megnyugodni tartoznak”, ellenkező esetben elveszítik örökrészüket. A Pálóczi-Horváth ház árából rendbe lehetett hozni a fürdőtelepi házat és a Zsigmond utca felőli részen álló kis épületet. És persze élni is kellett valamiből, Matildnak és Ilonának semmiféle jövedelme nem volt. (A folyamatot Mariska így jellemezte: „Föltenték egyik házat a másikra”. Néhány év múlva ugyanis a nyári lakot és a nagy kert felét is eladták, az árából fürdőszoba és cserépkályha lett az egykori Zsófia-lakban.)

Újra indult a varroda is: az egyik szobába bekerült a Singer-varrógép, a próbababa, a hármastükrös, és persze hímzőráma minden mennyiségben. Matyinak nem volt más lehetősége, Terus azonban fölmérte, hogy a javítgatásból-hímzésből csordogáló pénz az éhenhaláshoz sem elég, ezért újra postás-kisasszonynak állt. Ötvenhat évesen (!) jelesen levizsgázott mindenféle postai ismeretekből, még távbeszélő-kezelésből is szakvizsgát tett. Tíz év múlva már havi 660 Ft-ot keresett... A fürdőtelepi postahivatalban dolgozott. Főnökei feltétlen megbízhatóságáért szerették, kolléganői meg azért, mert az első szóra átvállalta a szombat-vasárnapi ügyeket, különösen akkor, ha kismama kérte.

Terus és Erzsébet gondosan vezetett - és mindig fillérré pontos! - háztartási könyvei ebből az időből tanulságos olvasmányok. Szórakoztatóak is, hiszen

az egyes tételekből, a kiadások rangsorolásából a „könyvelők” jelleme is kiolvasható. Elszomorító viszont látni, milyen krajcáros gondok között éltek. A megkuporgatott fillérekből mégis tudtak pl. karácsonyt ünnepelni, örömet szerezni, sőt, segíteni a náluk is szegényebekben. A Fekete nővéreknek volt tartása az öregségükre rájuk köszöntő nyomorúságos körülmények közepette is.

Kozma Istvánnénak a 30-as években még biztos jövedelemforrást jelentett a szobakiadás. Évről évre visszatérő

Testvérek találkozója Balatonfüreden (1956)

vendégei hetekre, nem ritkán egész nyárra bérelték az Amáliát. Amíg ők élvezték a nyári Balatonfüredet, a háziasszony kiköltözött a kis nyári lakba, s zavartalanul élte a maga életét. A háború utáni vendégek rövid időre jöttek, kevés pénzzel és kisebb igényekkel, a négy nővérnek pedig nem nagyon volt hová félrehúzódnia. Segítettek magukon: a hatalmas padlástérben berendeztek egy szobát, s amelyiküknek nyaraló vendége volt, oda vonult föl. (A kiadásért kapott pénz mindig annak járt, aki a kényelmét-szobáját föláldozta.) Hadd tegyem hozzá: akkoriban a padlást épp oly gondosan takarították, mint a szobákat, a kövezett padlatot többször is fölmosták egy évben. Diáklányként én is aludtam néhányszor odafönn - kifejezetten „jó buli” volt.

1956 szeptemberében még egyszer összegyűlt a nyolc testvér. Nem volt semmiféle kerek évforduló, egyszerűen csak látni akarták egymást. Eljött Mariska az Alföldről, Józsi Vácról és Marci Budapestről. Gyuri, a család fekete báránya Pápáról érkezett, akkoriban ott élt a MÉH Vállalat járási igazgatójaként. Gyuri bácsié volt a fényképezőgép is, amellyel az uzsonnaasztal körül ülő társaságot megörökítettem. Majdnem mindenkit: Ilona hiányzik a képről, ő éppen szüretelni volt valahol. Bennem így élnek máig: a fáradt-komoly Józsi bácsi, a szigorú-komoly Marci, a mindig nyüzsgő Gyuri - Tilda néném, a távolságtartó, Erzsébet, a nevetős, Terus, a szelid-halkszavú, és nagyanyám, a kis vaksi Mariska. (Akkoriban már Jenából szereztük be neki a húsz-egynehány dioptriás, speciális szemüveget. Csodálatra méltó módon tudta titkolni, hogy alig lát: óvatosan jött-ment, finom mozdulatokkal nyúlt mindenhez, tizedannyi poharat nem tört, mint kétbalkezes unokái. Csak véletlenül lepleződött le néha, például amikor sültet szeletelt a konyhában, s nem látta, hogy a macska a szeleteléssel egy ritmusban lopkodja el előle a húst.)

A 60-as évek végére egyedül maradt Terus a Csokonai utcai házban. 1958-ban elment Matild, 1967-ben Erzsébet, Ilona 1969-ben követte őket. A szomorú sort Márton kezdte, 1958 tavaszán a Széher úti Ferences Kórházban halt meg, de őt is Füreden temették. A Fekete család előrelátó volt: az öregek halálakor hat sírhelyet vettek meg a katolikus temetőben, szülők és testvérek egymás mellé kerülhettek végső nyugalomra. A családi sírkertet és a közös síremléket Erzsébet tervezte és csináltatta meg korábban; a régi otthon, a Pálóczi-Horváth ház vörös

mészke kerítésoszlopait használták fel hozzá. Ilona halála után úgy tűnt, Terus sem késlekedik sokáig. Súlyos gyomorvérzéssel került a veszprémi kórházba, fölépülése valóban csodával volt határos. Akkor a 91 éves Mariska, akinek még fölemelt hangját sem hallotta addig senki, ellentmondást nem tűrően közölte: „hazamegy” Füredre, hátra lévő idejét „otthon”, a húga társaságában kívánja eltölteni. A költözésnek nem volt akadálya, lányai is nyugdíjban voltak már. Három évet tölthettek még együtt Terus 1972-ben bekövetkezett haláláig.

A két legidősebb Fekete testvér élt legtovább, Mária is, József is 1974-ben hunyt el. Fekete György haláláról az újságok botrány-krónikájából értesült a család. Féltékenységi rohamában öngyilkos lett - második felesége vagy negyven évvel volt fiatalabb nála.

* * *

Kétszer ötven év családtörténetének végéhez érkeztem. Most döbbenek rá, hogy száz év történetében csak két generáció története fért bele: csak az ő életük kötődött maradéktalanul Balatonfüredhez. A család mára szétszóródott. Mi, dédunokák, halottak napja táján általában egyszerre viszik föl virágainkat tizennégy sírhoz a temetőbe. Ezzel az írással egy koszorút szeretnék letenni a Fekete család emlékezetére.

A Fekete-család síremléke a balatonfüredi temetőben

SIMON GYULA

EMLÉKEIM A TRAGIKUSAN ELHUNYT DR. MARTOS ISTVÁN RÓL

„Dr. Martos István (1886. Mezőpéterd - 1944. április 29. Balatonfüred). Apja gazdálkodó volt, aki szívesen engedte fiát egyetemre. Budapesten végezte az orvosi egyetemet, és 1910-ben már kórházi orvos volt a Szent István Kórházban. Onnan 1920-ban Balatonfüredre került, és a szanatórium rendelő és osztályvezető főorvosi címet érte el, egyben a diagnosztikai laboratórium és elektroterápiás intézet vezetője volt. Ezenkívül még tb járási főorvosi címet is kapott. Úgy ismerték, mint kitűnően képzett orvost.

1944 tavaszán a német bevonulás után Széchenyi György akkori járási főszolgabíró - közismerten fasiszta beállítottságú vezető - felszólította a szanatórium igazgatóját, szüntesse meg dr. Martos szolgálati viszonyát zsidó voltára tekintettel.

Dr. Martos ezt nem várta meg, és mert a zsidócsillagot sem óhajtotta viselni, az embertelen rendelkezések elől a halálba menekült. 1944. április 29-én feleségével és annak édesanyjával, dr. Köves Jenőnével együtt öngyilkosok lettek. 1944. május 1-én temették el őket az arácsi róm. kat. temetőben. Sirkövükön a nevükön kívül csak annyi áll: „Megtartak együtt”. A fasiszmus áldozatai voltak.”

(Zákonyi Ferenc: Balatonfüred. 1988.)

Zákonyi Ferenc könyvében szükséztudásában is megrázó és pontos leírását találjuk dr. Martos István életútjának. Magam azt szeretném elmondani, hogyan ismertem meg, gyerekként milyennek láttam őt. Szüleim az Erzsébet Szanatóriumban dolgoztak - apám mint főportás - és igen jó viszonyban voltak Martos doktorral. Nekem születésemtől fogva kezelő „doktor bácsim” volt, s tragikus haláláig rendszeresen találkoztam vele.

Az első találkozásról szüleim sokat meséltek. Két éves lehettem és nagyon beteg. Szünni nem akaró magas lázam volt, s attól tartottak, hogy leáll a szív működésem. Kétségbe esve kérték Martos doktor urat, jöjjön el és segítsen rajtam. Azonnal jött, és egész éjszaka ott ült az ágyam mellett, fogta a csuklómat, figyelte a pulzusomat. Hajnali három óra körül fölállt és azt mondta: „Már nem lesz semmi baj.” Teljes gyógyulásomig naponta eljött, és ellenőrizte az állapotomat. Bár ekkor még öntudatlan kis emberke voltam, nem sokat érthettem az

egészből, azt azért éreztem, hogy sokat tett értem. Évek múlva is nagy tisztelettel néztem fel rá.

A következő történetre már jól emlékszem ennyi év után is. A szanatóriumban elromlott valamilyen orvosi műszer, ami akkora dobozban volt, mint egy kisebb bőrönd. Ezt a műszert vitte el apám és Martos doktor megjavíttatni Budapestre. Vonattal utaztak, és engem is magukkal vittek. Utazás közben - volt rá idő - végig beszélgettek. Én persze csak csöndes hallgatója voltam a társalgásnak, azt azonban megfigyeltem, hogy Martos doktor halk szavú és igen választékosan beszélő partner. Politikáról nem esett szó köztük, apám valószínűleg tapintatból nem terelte erre a szót, hiszen a mi családunkban mindenki szívesen politizált.

Budapestre érve elvittük a műszert a javítóműhelybe, s apámék megbeszélték, hogy este már hozhatjuk is vissza. A javítás azonban valamilyen okból megkésett, mi pedig emiatt lekéstük az utolsó Füredre induló vonatot. Nem tehattünk mást, a nagykanizsai vonattal jöttünk el Budapestről, bízva abban, hogy Siófokon még elérjük az utolsó Füredre induló hajót. Futva ugyan, de sikerült. Mondta is Martos doktor úr: „Na, eddig minden simán ment!” Hanem ami utána következett, arra ő sem számított. Ahogyan a Tünde motoros elhagyta a hullámvédő mólót és kifutott a nyílt vízre, hatalmas hullámokba kerültünk. Erős északi szél fújt, a hullámok éppen szemben jöttek: mindez így éjszaka bizony félelmetes volt. Először megijedtem, azután hamar megszoktam. Kiültünk a fedélzetre, figyeltük a hajó orrán átcsapó és az egész hajón végigsöprő hullámokat. Martos doktornak ez nem okozott olyan nagy örömet, mint nekem. Lábait felhúzta, és egyre azt kérdezgette tőlem, nem félek-e, nem érzem-e rosszul magam. Közben egyre sápadtabb lett, az óráját nézegette és kérdezgette: „Mikorra érünk Füredre?” Ahogy Füred közelébe értünk, és a parti hegyek árnyékába kerültünk, a Balaton pillanatok alatt lecsendesedett. Miután a hajó kikötött és kiszálltunk, Martos doktor így szólt apámhoz: „Gyula, ha még két percig tart ez a viharos út, én rosszul leszek, pedig a gyereket féltettem, hogy nem fogja bírni a vihart.” Ezen azután apámmal nagyot nevettek. Ekkor hallottam igazán nevetni. Addig úgy gondoltam, azért olyan nagyon komoly ember, mert egy orvosnak ilyennek kell lennie.

Ezután is gyakran találkoztunk, hiszen rendszeresen látogattam apámat a szanatóriumban. Nyáron pedig a kerek templomba jártam ministrálni, ünnepnapokon mindig találkoztam Martos doktor úrral és családjával. Hívó katolikusok lévén templomba jártak.

Amikor 1944. április elején találkoztam vele, már sárga csillagot hordott. Nagyon szomorú volt. Felesége ritkán mutatkozott, akkor már nagybeteg volt, csak a szobában feküdt. Többé nem is láttam, ez volt utolsó találkozásunk.

A halálukkal kapcsolatos eseményekről apámtól hallottam, de szeretnék erről is írni. Ott kell kezdenem, hogy Martos doktor nem gyűjtött nagy vagyont. Nem volt ingatlana, sem nyaralója, csak egy szépen berendezett szobája az Erzsébet Szanatóriumban. Ha nála jártam, mindig megcsodáltam a falakon a szép festményeket, a szép szőnyeget, és a sok régi - úgy gondolom, értékes - orvosi könyvet. A szoba is régi bútorokkal volt berendezve. Én nagy érdeklődéssel figyeltem az Orion világvevő rádiót, megcsodáltam az állomások skáláján a zölden világító „varázsszemet”. Erre azért is jól emlékszem, mert apám is szeretett volna egyet venni: tökéletesen lehetett fogni a londoni rádió magyar nyelvű adásait, s azokból meg lehetett tudni a pontos harctéri eseményeket.

Körülbelül három nappal a halála előtt Martos doktor úr azt mondta apámnak: „Gyula, magának adom a rádiómat, nekem már úgy sem kell.” Apám tiltakozott, nem fogadta el az ajándékot, és próbált valami vigasztalót mondani a doktor úrnak. Valami olyat, hogy „Nem is biztos, hogy el kell menniük.” Persze, mindketten tudták, hogy ez lehetetlen. Martos doktor csak annyit mondott: ő még csak elmenne, ha menni kell, de a felesége és az anyósa nagybetegek, a szobát sem tudják elhagyni.

Április 28-án este apám volt szolgálatban. Vacsora után még látta Martos doktort bemenni a szobájukba. Másnap reggel - apám hét órára ment vissza dolgozni - föltűnt neki, hogy nem jön reggelizni a doktor úr. Mivel később sem volt mozgás, apám hívta a csendőrséget, és az ő jelenlétükben felnyitották a szobát. A szobában halva találták az egész családot, ott volt az injekciós tű is, amivel nagy adag altatót adott be a családjának és magának Martos doktor.

Ezután megjelent három nyilas karszalagos egyén, keresni kezdték az értékeket. Apámék ekkor vették észre, hogy a szoba alaposan ki van ürítve: hiányoznak a festmények a falról, a szőnyegek, a

könyvek nagy része, a bútorok és a világvevő rádió. Hogy hová tűntek és hogyan, azt senki nem tudja: az ablakok zárva voltak, egyébként is a belső udvarra néztek és a gazdasági kapu is zárva volt egész éjjel. Pedig az előbb felsorolt értékeket nem lehetett egyszerű dolog észrevétlenül elszállítani. Apámat kétszer is kihallgatták, mivel tudták, hogy nagyon jó barátságban volt a doktorékkal, még azt is tudták, hogy a világvevő rádiót a doktor apámnak akarta adni. Nem tudtak semmit rábizonyítani, mégsem hitték el, hogy nincs semmi köze az eseményekhez. Pedig hát nem volt, ezt, ennyi idő után már bátran kijelenthetem.

Az arácsi katolikus temetőben temették el őket. A csendes temetésen alig voltak, nem volt tanácsos ott megjelenni.

A haláleset nagyon megrázott bennünket. Egy nagyon kedves, szeretetre méltó családot, és talán mondhatom azt is: Martos doktor úrban igazi jó barátot veszítettünk el. Az ő emlékükre írtam ezt a néhány gondolatot, annak reményében, hogy az utókor nem fogja őket elfelejteni. Úgy érzem, ennyivel tartoztam a Martos családnak.

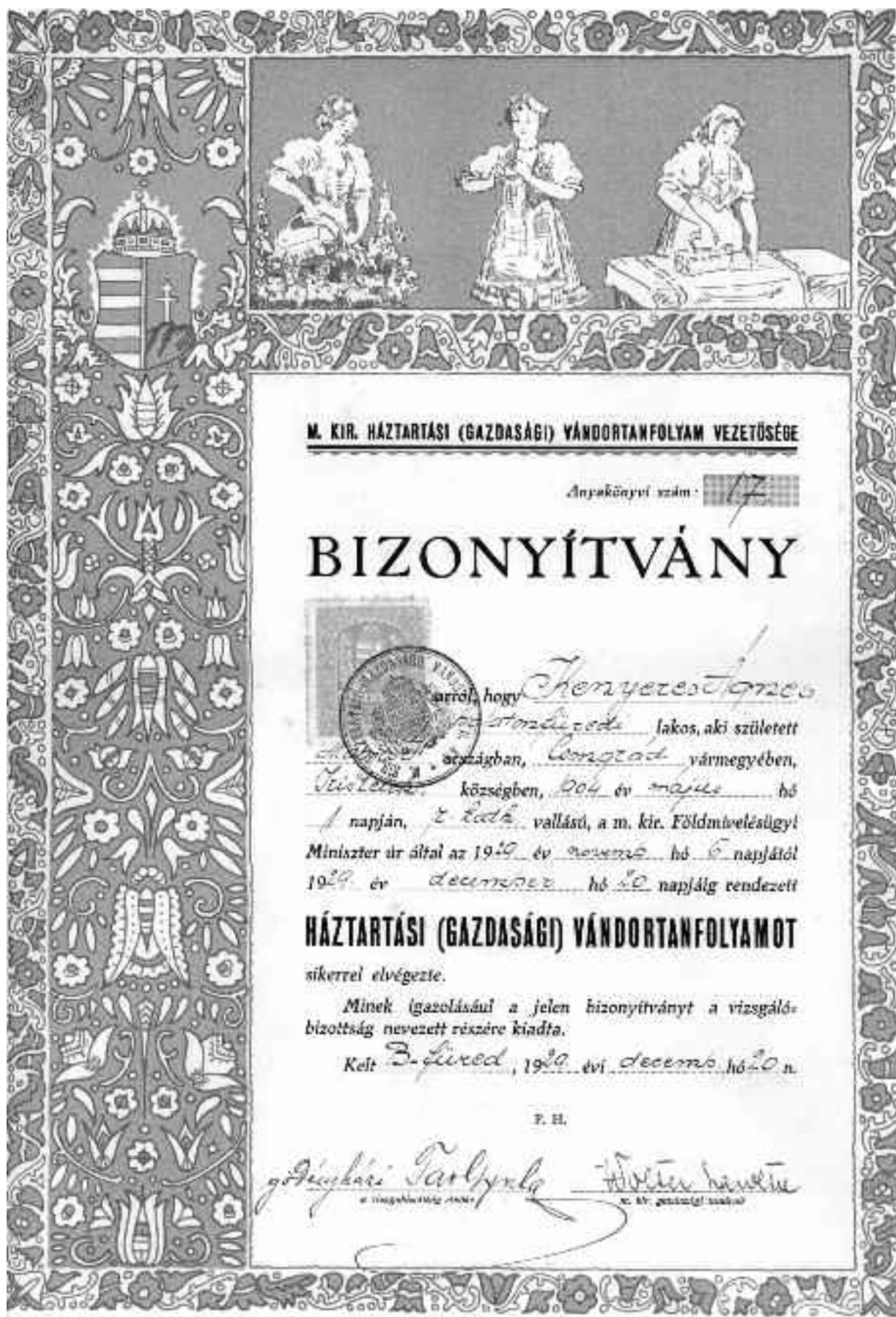
dr. Martos István és dr. Miklovitz Dezső a Szanatórium folyosóján Zákonyi-hagyaték (1934)

A VÁROSI HELYTÖRTÉNETI GYŰJTEMÉNY ÚJ SZERZEMÉNYEI

Az 1881-ben alakult Önkéntes Tűzoltóegylet tagjai az 1930-as években
(Egervári Tivadar ajándéka)

M. KIR. HÁZTARTÁSI (GAZDASÁGI) VÁNDORTANFOLYAM VEZETŐSÉGE

Anyakönyvi szám: 17

BIZONYÍTVÁNY

arról, hogy Kenyeres Ágnes
 lakos, aki született
Magyarország vármegyében,
Magyarország községben, 1904 év május hó
1 napján, zsidó vallású, a m. kir. Földművelésügyi
 Miniszter ir által az 1929 év november hó 6 napjától
1929 év december hó 20 napjáig rendezett

HÁZTARTÁSI (GAZDASÁGI) VÁNDORTANFOLYAMOT

sikerral elvégezte.

Minek igazolásul a jelen bizonyítványt a vizsgáló
 bizottság nevezett részére kiadta.

Kelt B. Füred, 1929 évi december hó 20 n.

F. H.

gödöllői Tóth Gyula Hörtenháza
 a vizsgálóbizottság elnöke x. évi. gazdasági tanácsos

1929. évi. Budapesti - 20000

Kenyeres Ágnes bizonyítványa
 (Dr. Bakos Miklós ajándéka)

BESZÁMOLÓ A BALATONFÜREDI HELYTÖRTÉNETI EGYESÜLET 2003. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

Egyesületi munkánkat az alapszabályzatban és a 2003. évi munkatervben meghatározott feladatok szerint végeztük.

Szervezeti élet:

Tevékenységünk hátterét és színterét a Városi Helytörténeti Gyűjtemény biztosította.

Egyesületi napunk továbbra is minden hónap második keddjén. Tagjainknak itt kötetlen baráti beszélgetésekre, dokumentumcserékre, javaslattelekre, kutatásokra van lehetőségük. Elnökségi és szerkesztőségi üléseinket is erre a napra ütemezzük. Az egyesület pénzügyi feladatainak közben és karbantartásáért ismételen köszönet illeti Karika Erzsébet és Baán Beáta tagtársunkat.

2003. február 20-án beszámoló és tisztújító közgyűlést tartottunk, elnökünk prof. dr. Horváth Mihály 9 éves munka után lemondott. Érdemeit jegyzőkönyvben örökítette meg az egyesület, augusztus 20-án a képviselőtestület díszpolgári kitüntetést adományozott neki, a Veszprém Megyei Honismereti Egyesület pedig emlékéremmel ismerte el tevékenységét.

A közgyűlés Szenfnerné Varga Anikót, a Bem József Általános Iskola igazgatóhelyettesét választotta elnöknek. Új elnökségi tag lett dr. Dibusz László nyugalmazott főorvos. A titkárt és az elnökség többi tagját a közgyűlés egyöntetűen megerősítette megbízatásában.

Taglétszámunk a múlt év januártól decemberig 48-ról 57 főre emelkedett. Sajnos 2 tagtársunk, Vurai Tamásné és Németh Gyula elhalálozott. Mindkettőjük temetésén az egyesület képviseltette magát és sírjukon koszorút helyeztünk el.

Szervezeti életünk eseményeinek hű megörökítője Peremartoni Nagy Sándor tagtársunk, aki a fotókkal megajándékoz bennünket.

Kapcsolatok:

Régi kapcsolataink mellett (Széchenyi Társaság, Arácsi Polgári Egylet, Veszprém Megyei Honismereti Egyesület és a Laczkó Dezső Múzeum) együttműködésünk megerősödött a Megyei Levéltárral, a Balatonfüred Városért Közalapítvánnyal, a BALATONVIN Borlovagrenddel, az általános iskolákkal, a Széchenyi Ferenc Kertészeti Szakképző Iskolával és a Balatoni Szövetséggel.

A Balatonfüredi Napló és a Füred TV rendezvényeinkről rendszeresen tudósítanak.

Bálint Jánosné (1924-1986)
a gyűjteménynek otthont adó ház adományozója

A Veszprémi Megyei Honismereti Egyesületet és saját egyesületünket Elek Miklós titkár képviselte a Somogy megyei Honismereti Egyesület megalakulásának 10. évfordulóján Kaposvárott. Ugyancsak a titkár vett részt a XXXI. Honismereti Akadémia rendezvényén Nyíregyházán. Egyesületünket három fő képviselte Veress D. Csaba történész születésnapján ünnepségén, valamint a megyei egyesület beszámoló közgyűlésen.

Kiadványok, publikációk:

Helytörténeti folyóiratunk a Füredi História 2003-ban háromszor jelent meg. A budapesti Csokonai Művelődési Központ segítségével történik nyomtatása és Iglói János önzetlen munkája nyomán kap szép formát a tartalom.

A színvonalas folyóirat ajándék a füredieknek. Létrehozói, alkotói, szerzői, szerkesztői, fotósai, kivitelezői a várost ajándékozzák meg szellemi és fizikai munkájukkal. Az újságot egyesületünk tagjai továbbra is megkapják tagilletményként. Jelenleg 400 példányban jelenik meg és egyre népszerűbb, az utolsó darabig elfogy.

Tagjaink közül a III. évfolyam számaiban publikált:

Baán Beáta, dr. Dibusz László, Elek Miklós, Iglói János, Katona Csaba, László Zoltán, Németh Ákosné, Sárköziné Sárovits Hajnalka, dr. Rácz János, Varga Lászlóné, Z. Karkovány Judit.

Katona Csaba és dr. Rácz János egyéb szakfolyóiratokban is publikáltak.

A Balatonfüredi Naplót tudósította: dr. Dibusz László, Elek Miklós, Gombásné Bugsch Éva, Tóth Attila.

A városi Helytörténeti Gyűjtemény régi képeslapjaiból készült „Üdvözet Balatonfüredről” című gyönyörű album két tagtársunk, Németh Ákosné és Elek Miklós munkája.

Pályázatok:

Egyesületünk a Veszprém Megye Kultúrájáért Közalapítvány pályázatán 50 ezer forintot nyert, a Balatonfüredi Önkormányzattól pedig 60 ezer forintot kapott.

Rendezvények és események:

Május 4-én Szent Flórián napján az Önkéntes Tűzoltó Egyesülettel és az Önkormányzati Önkéntes Tűzoltósággal újra avattuk és megkoszorúztuk az emléktáblát a régi szertár falán.

Augusztus 19-én a Helytörténeti Gyűjtemény megalapításának 10. évfordulóját ünnepeltük. A rendez-

vény szép példája volt, hogy egy civil szervezet - pártoktól függetlenül - okosan, szerényen, összefogással hogyan tud ünnepelni. Csonka Endre tagtársunk az ünnepség előkészítéséből és lebonyolításából nagy részt vállalt.

Tagsági igazolványunk (Tóth Attila volt az ötletadó és a végső kivitelezésben is segédkezett.) ezen a napon került átadásra, melyet Iglói János tagtársi felajánlásból készített el.

A Magyar Sajtó Napján Györök György emléktábláját, november 5-én pedig Deák Ferenc születésének 200. évfordulóján a Panteonban felavatott emléktáblát koszorúztuk meg. December 8-án - Egyesületi nap keretében - megemlékeztünk Peremartoni Nagy Sándor halálának 25. évfordulójáról.

Jó hírként könyvelhetjük el, hogy a Telefonkiadó Társaság jelzésünkre kijavította a hibás füredi utca neveket.

A Helytörténeti egyesület 2003. évi pénzügyi beszámolója

Bevételek:	Összeg Ft
megnevezés	
Át hozat a 2002-es évről	143.516
Tagdíjakból	21.800
Támogatás Veszprém Megye Kultúrájáért	
Közalapítvány:	50.000
Támogatás Balatonfüred	
Önkormányzata:	60.000
Könyveladásból	
(Szép magyar hazánknak.... c. könyv)	2.000
História eladásából	160.216
Folyószámla kamata	2.507
SZJA 1%-a	32.275
Összes bevétel:	472.314

Kiadások:

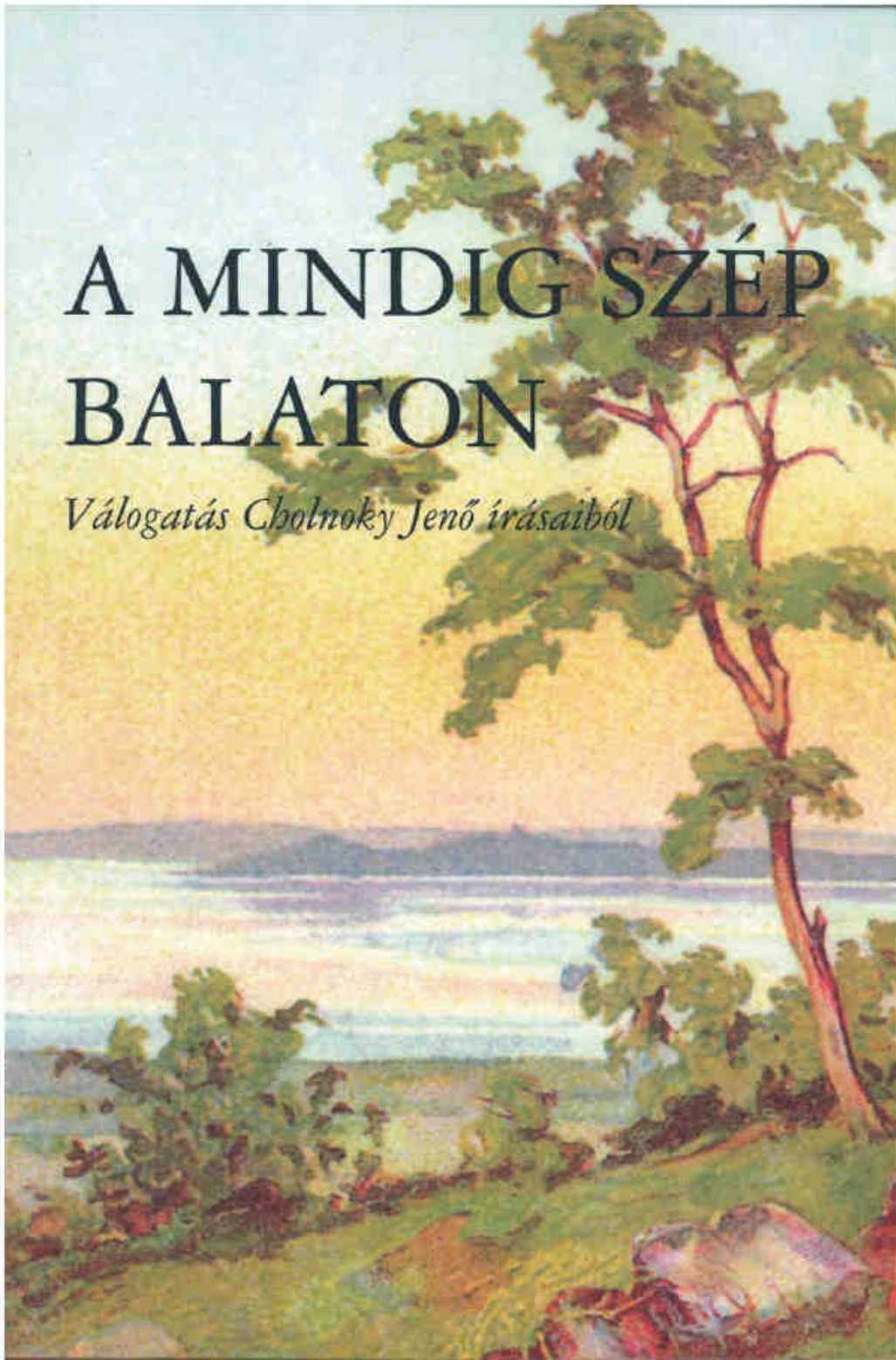
megnevezés	Összeg Ft
Nyomtatvány, postaköltség	59.913
Koszorúk	10.760
História nyomdaköltségei (2 szám)	65.613
Összes kiadás:	136.286

Egyenleg:

Összes bevétel:	472.314
Összes kiadás:	136.286
Egyenleg:	336.028

Balatonfüred, 2004. február 10.

Szenfnerné Varga Anikó
elnök

The background of the cover is a painting of a landscape. In the foreground, there is a tree with green and brown leaves on the right side, and some rocks and foliage on the left. The middle ground shows a wide, calm body of water, likely a lake, with a distant shoreline. The sky is a pale, hazy blue.

A MINDIG SZÉP BALATON

Válogatás Cholnoky Jenő írásaiból

Új könyvek
2004

Fekete Márton és Till Teréz aranylakodalmára készült házi-áldás (1929)
(Zoltai Péter felvétele)